



वर्ष : १८

आक : ३

जून १९९१

मोल रु ४-००

जून १९९१

वर्ष १८ वें  अंक ३

वर्सुकी पटी : रु. ४०-००

किरकोळ अंक : रु. ४-००



हच्छा आंकांत

- नदर संपादित्याची
- वाचपी कळयतात
- विचारां-धार
- सैम : एक नियाठणेचो विशय : डॉ. जयवंत सरदेसाय
- मुळये : शीला कोळंबकार
- कर्मभोग : शैलेश राऊत देसाय
- भक्तराज : जाँन बुनयान. अण : माणिक गावणेकार
- इतिहासाचीं पानां : प्रो. आर. के. राव, अध्यक्ष, कोंकणी साहित्य परिशद, १८ वी बसका, हांचें उल्लोवप
- साहित्य-नियाठ
- कवीत : शंकर रामाणी, परेश नरेन्द्र कामत माधव बोरकार, भालचंद्र गांवकार, प्रकाश वजरीकार

संपादिती :

रवीन्द्र केळेकार

वाचुरपी संपादिती :

सुमन्त केळेकार

उजवाडावपी :

सुमन्त केळेकार

जाग प्रकाशन,
प्रियोळ, म्हाडुळ, गोंय

१०३ ४०४

छापपी :

एस. जे. हुंद्रे

रवि मुद्रणालय,
कडोलकर गल्ली,
बेळगांव ५९० ००२



नदर संपादित्याची

नरसिंहराव

दि लीच्या तख्ताक अेक शाप आसा-

‘जो कोण ह्या तख्तार येवन बसता तो आरंबाक ‘बंयांतलो बरो’ मनीस आसता. वर्सा देड-वर्सा भितर ताचे भोवतणी आनाठ्यो गुनाठ्यो काडपी अेक चांडाळ-चौकडी अेकठांय जाता आनी ती तख्तार बशिल्या ह्या मनशा कडल्यान नाका नाका जाल्यो गजाली करून घेता.

मोगलांच्या काळापसून हें चलत आयलां.

बापायक धरून भितर घाल, भावाक धरून जितो मार, असल्या गजाली लेगीत हे चांडाळ चौकडेन तख्तार बशिल्यां कडल्यान करून घेतल्यात. दाराशिकोह सारकेत्या अेका संताक खासा तागेल्या भावान- औरंगजेबान- जितो मारलो तो औरंगजेबाक जाय मूण न्हय, हे चांडाळ-चौकडे भारिलो जाय आशिल्लो मूण मारलो.

हे चांडाळ-चौकडेक हालिच्या काळार अेक अिग्रजी नांव मेळ्यां- तिका ‘कोटरी’ म्हणाटात. ही कोटरी देशांतल्या खंयच्या तरी ‘वेस्टेड अन्टेरेस्टां’ची प्रतिनिधी आसता. तांच्यांत भितर आमी विकतल्यांचे कांय दलाल आसतात. कांय ‘अंडर-वल्डा’चे दलाल आसतात, तर कांय अुद्योगपर्तीचे प्रतिनिधी आसतात.

बिन्दिरा गांधी सत्येर आयल्या तेजा ती ‘कितली बरी’ मनीस आशिल्ली. क्रान्तिकारी आशिल्ली. आपणा हातान देशाचे किंतेय तरी बरें-भले जावचे मूण तळमळ आशिल्ली आशिल्ली. वर्स दोन वर्सा भितर ती हे ‘कोटरी’चे सुवादीन जाली.

गैरसमज ना जायनात, ते आपशीं ना जातात, ह्या भरवंशार तो जियेला.

असत्य केन्ना चड काळ तिगना.

ताका अेकूच खंत भोगता : आपणाली मूमिका आपूण सारकी समजावंक पावूक ना, म्हणपाची.

रांग नम्बर लागतकूच आमी कितें करतात ?

रिसिव्हर काडून सकल दवरतात.

०००

आमी प्रगतिशेष काय पलायनवादी ?

हिन्दू-धर्म हो म्हजो चितेचो आनी चितनाचो अेक म्हत्त्वाचो विशय. फाटल्या दोनतीन वसांत ह्या अेकाच विशयाचेर हांवें पन्नासां वयर लेख बरयत्यात. मराठींत तशें कोंकणीत.

म्हजें म्हणें –

हिन्दू-मुसलमानांचो, हिन्दू-शिखांचो, हिन्दू-किरिस्तांवांचो – सगळचांचीच न्हीद खळोवपी हो प्रस्त बरे भाशेन सोडोवचो आसत जाल्यार –

हिन्दू धर्म बदलूक जाय. तो अुदार जावंक जाय. सगळचांक आपणांत आसपावन घेवपी जावंक जाय.

हिन्दू समाजांतले कांय लोक हिन्दू समाजाक खोंट मारून दुमन्या धर्म-समाजांत वतात हें आडावचें आसत जाल्यार –

हिन्दू धर्म हिन्दू समाजांतल्या सगळचां जातिचो जावंक जाय. आयज तो फक्त ब्राह्मणांचो अुरला. तो तसो फक्त ब्राह्मणांचो अुरुंक जायना. म्हूण –

धर्माच्या मद्दार ब्राह्मणांक जे अधिकार आसात ते सगळचां लोकांक मेळूक जाय. देखीक –

शंकराचार्याचि गादयेर अेकाद्रचा वित्र विद्वान हरिजनाक बासूक मेळूक जाय. सनद घेवन कोणाच्यानृथ वकिलकी करूक जाता तसो धर्म-शास्त्र शिकिल्या कोणाकूच मंगेशीं वा कवळचां पुजारी जावंक मेळूक जाय.

अभिशेकाचो अधिकार सगळचांक आसूक जाय.

हे जे मूलगामी अशे कितलेशे बदल हिन्दू धर्मांत बडून येवंक जाय ते घडोवन हाड्याची जापसालदारकी दुर्देवान पुणून प्रामुख्यान ब्राह्मणांची. कित्याक, धर्मांचो म वतो आतां मेरेन तांच्या हातांत आसा. प्रतिष्ठीत देवळां तांच्या हातांत आसात, मठूय तांच्याव हातांत आसात.

ते भायर, ज्या स्मृतीचेर आधारून हिन्दूचे धर्म-जीवन चलता त्यो स्मृती जाणी रचत्यो तांचे ते वंशज.

म्हूण ब्राह्मणांचीं दारां खटखटावप-अेक खेपे न्हय, पन्नास खेपे खटखटावप- तांकां तांच्या लागणुकांची जाणवीक करून दिवप हें हांवें म्हजें 'मिशन' मानलां.

(२)

प्रतिष्ठीत हिन्दूधर्मान- क्लॅसिकल हिन्दुअंजमान- 'द्विज' जावपाचो अधिकार फक्त वयत्या वर्ण खातीर राखून दवरिल्लो.

'द्विज' जाल्या मनशा मुखार 'मोक्ष'ची मोख दवरिल्ली आनी मोक्ष जोडपाचे दोन मार्ग- ज्ञानाचो आनी कर्माचो- ताचे मुखार अुकते केल्ले.

शुद्रांक ह्या सगळचा 'अधिकारां' पसून प्रतिष्ठीत हिन्दू-धर्मान वंचीत दवरिल्ले.

पुणून शुद्रांकूय 'मोक्ष'ची तान लागताली.

ती भागोवपा खातीर लौकीक हिन्दूधर्म मुखार आयलो. ह्या लौकीक हिन्दू धर्माचो सगळचांत व्हडलो प्रेणेतो भागवतांतलो श्रीकृष्ण. जातीन आभीर-गवळी, शुद्रांतलो. ताणे ज्ञानमार्गी आनी कर्मकांडी सनातन्यांच्या दावकुलांतलो हिन्दू धर्म सोडयलो आनी तो 'शुद्रांक, ब्रावलांक, आनी वैश्यांक' मेकळो केलो. ताणे ज्ञान आनी कर्मा परस भक्तीक चड म्हत्त्व दिलें.

श्रीकृष्णाचे वाटेन पयलीं दक्षिणेतले आढवार गेले आनी अुपरांत देवांतले सगळे संत गेले. तांणी जी भक्ति-मार्गाची न्हंय व्हांवती केल्ली तिणे शुद्रांतल्या शूद्र लोकांची लेगीत मोक्षाची तान भागयली. तांचो सांस्कृतीक पांवडोय वाडयलो.

संतांच्या ह्या भक्तिमार्गाची कर्मकांडी ब्राह्मणांनी आरंबाक यथेश विरोध केल्लो. अुपरांत जेन्ना ही व्हावती आडावंक येवपाची ना म्हणपाचें तांकां दिसून आयले तेन्ना तांणी ताचेकडेन जुळोवन घेतलें.

संतांत कांय ब्राह्मण मेळठात. पुणून खुबूच थोडे. चडन्शे सगळे शुद्रांतल्या वेगळचा वेगळचा जातींतलेच पळोवक मेळठात. संतांच्या ह्या भक्तिमार्गाक लागून हिन्दू धर्मांत अेक नवी शाखा सुरू जाल्या- लौकीक हिन्दू धर्माची.

ह्या लौकीक हिन्दू धर्मान सगळचांची मोक्षाची तान भागयली आसली-मोक्षाचो 'अधिकार' सगळचांक जोडून दिल्लो आसलो तरुय-

प्रतिष्ठीत हिन्दूधर्माच्या देवळांत साद्या अभिशेकाचो अधिकार लेगीत तांकां अजून मेळोवन दिवंक ना. प्रतिष्ठीत हिन्दूधर्म ह्या लौकीक हिन्दू धर्माच्या सांगतान-समान्तरान म्हणुया –आरंबाक चलतालो तसोच चलत आयगा. 'सब नदियां, जल भर भर रहियां, सागर किस विधु खारी' असूं सूरदासाक प्रस्त पडिल्लो. अितल्याय न्हंयांनी अितलेय हें गोडे अुदक समुद्रांत हाडु-हाडून रक्यलें तरुय समुद्र खालूव कित्याक अुरला ? अशें तो विचारतालो. ताच्याच सुरांत सूर जुळोवन आमच्यानीय विचारू येता-अितल्याय ह्या संतांनी अितल्योय हो चळवळी चलोवतूय सनातन हिन्दूधर्म आरंबाक आशिल्लो तसोच अजून कित्याक 'सनातनी' अुरला ? ब्राह्मण सोडून कोणाकूच तो सादो अभिशेकाचो लेगीत अधिकार कित्याक दिना ?

म्हजें म्हणें-

हिन्दू धर्मांचीं हीं दोनूय रुपां-प्रतिष्ठीत आनी लौकीक- अेकामेकांत भरसून वचूक जाय. तीं भरसूपाक धर्म-शास्त्रांत मुळा- सांवन बदल घडोवन हाडूक जाय. हो बदल प्रामुख्यान प्रतिष्ठीत सनातन हिन्दूधर्मांत जावंक जाय.

आनी हो बदल प्रतिष्ठीत हिन्दू धर्माची मक्तो घेवन बशिल्या ब्राह्मणांकडल्यान करून घेवंक जाय. तांच्या मनाचीं धांपिलीं दारां अेक आनी दोन खेपे न्हय, पन्नास खेपे खटखटावन अुकतीं करपावें काम कोणे तरी करून कूव जाय.

हेवूय हांवें म्हजें मिशन मानलां.

(३)

हिन्दुस्तानांत आदींच कितलेशे धर्म—संप्रदाय आशिल्ले. तातून अितिहास—विधात्यान मायल्या कांय धर्माची हाडून मर घाल्या.

ह्या भायल्यान आयिन्ल्या धर्मातले मुसलमान आनी खिस्ती हे दोन मोटे धर्म. पारशी, ज्यू हेवूय भायल्यानूच आयिले. पुणून ते कोणाचे वाटेक वचनासतना कडेक रावल्यात. मुसलमान आनी खिस्ती हे भायल्या सत्ताधीशां वांगडा आयले आनी ह्या सत्ताधीशांनी हांगासल्या लोकांचेर कितल्यो-श्यो आगळिको केल्यो. हाका लागून दोनूय धर्माची हांगासल्या कांय लोकांक तिडक आसा.

म्हजें म्हणणे—

परकी सत्ताधीशाची तिडक आमी आतांच्या मुसलमान किरिस्तावंचेर काडूक जायना. आतांच्या मुसलमानांक आनी किरिस्तावंच द्या देशांत रावपाचो हिन्दू अितलोच अधिकार आसा. ते मुदलांतले हांगासल्लेच. आदले हिन्दू. म्हजी धूव जेवा घोव म्हूग कोणाकूय वेंचून काडटा तेव्हा हो भुरगो म्हजो जांवय जाता—धुवे अितलोच तो म्हजो जाता. अशे, खंयच्याय कारणान जावं, आदले हिन्दू बाटून मुसलमान वा किरिस्ताव जाल्ले आसले जाल्यारूय तांचे धर्म हे म्हज्या भावांचेर धर्म जाल्यान म्हजेय धर्म जातात. अल्य—संख्य आशिल्यान ते भौ—संख्य लोकांक भियेतात आनी म्हूग केज्जा केज्जा ते भौसंख्य लोकांक शिंगां दावयतात, खरे. पुणून आत्म—संरक्षणाचीच तरा ही अेक. अशे समजून तांकां आमी निर्धास्त करून जाय. तांचे हीत आमच्या हातांत सुरक्षीत आसा अशी तांकां खातरी पटत हें तरेन आमी तांचेकडेन वेव्हार दवरूक जाय. तांकां लागीं ओडून हाडूक जाय. तांकां प्रभावीत करून जाय. तांचेपून प्रभावीत जावंक जाय. आनी अेकामेकांच्या संपर्कात आमी अेकामेकांक पूरक जावंक जाय.

हिन्दू समाज हें विसरला. देखून तो तरांतरांचे प्रस्न देश-मुखार अुवे करून लागला.

सगळचांक अेकामेकां लागीं हाडप आनी समन्वयाच्या मार्गान सगळचा धर्मांचे अेक धर्म—कुटुंब स्थापीत करप हें हिन्दूचे—प्रामुख्यान तांचेर—अितिहासीक 'मिशन' आशिल्ले.

ह्या मिशनाची हिन्दूक जाणवीक करून दिवप हेवूय हांवें म्हजें 'मिशन' मानलां.

(४)

आनी म्हजें प्रामाणिक म्हणणे—

वयलीं तिनूय 'मिशन' म्हजे अितलींच सगळचा देश-भक्तांचीं जावंक जाय.

जे कोण ह्या मिशनांक फाट करतात तांकां आविल्ले भाशेंत

अेक नांव आसा— अिस्केपिस्ट. पलायनवादी.

आनी पलायनवादी हो प्रगतिशील केन्नाव नासता. प्रस्न ignore करपी लोकांक काकासाहेब ignorant म्हणाऱ्हे.

तीन नदरो

समाज—सुधारणेच्या वावराकडेन पठोवपाच्यो नदरो कितल्यो आसू येतात ?

प्रत्यक्ष दाखलो घेवनूव चितुगा—

स्वराज्य मेळचे आदल्या काळांत हिन्दू समाजांतले आफुड—भश्ट ना करप हो समाज—सुधारणेचो अेक म्हत्त्वाची वावर चलतालो. हिन्दू समाजान मनशां सारक्या कांय मनशांक— ते बुरशीं कामां करतात अितलेच खातीर— समाजा भायर दवरिल्ले.

हिन्दू समाज मुदलांत चातुर्वण्ण समाज—ब्राह्मण, क्षत्रीय, वैश्य आनी शूद्र ह्या चार वर्णात वांटून घाल्लो. ह्या चार वर्ण भितरल्या शूद्र वर्णाच्या वांट्याक वयल्या तीन वर्णाची 'परिचर्या' करप हो 'धर्म' आयिल्लो. ह्या वर्णातल्या लोकांक खूप अपमानोत जिवीत जियेवें पडलां.

ह्या शूद्र समाजा परसूय अति—शूद्र असो आनीक अेक समाज आशिल्लो— ताका 'पंचम' हें नांव आशिल्ले. पायखिले निवळ करप, रस्त्याच्या दोनून कुशिनी लोकांनी करून दवरिल्ली घाण काडून रस्ते साफ करप, मेल्ल्या गोरवांचे चामडे काडप, जोतीं करप, मेल्ल्या मनशांची प्रेतां मसंडींत लासप— असलीं सगळीं कामां ह्या समाजाच्या वांट्याक आयिल्लीं.

ह्या समाजांतले लोक हिन्दू समाजा भायरूच न्हय, तर गांवां भायर रावताले. तांची सावली पडल्यार ब्राह्मण, क्षत्रीय, वैश्य आनी शूद्र भश्टताले. गांवांत येव्हाचे पडलें जात्यार तांकां धोलकीं बडोवन येव्हाचे पडटालें— अितले हें समाज— बहिष्ठृत लोक आशिल्ले.

हडप्पा संस्कृताये मुस्तींत सावन तांची ही आवतिकाय चलत आयिल्ली.

अेकुणिसाव्या शतमानांत जेव्हा हिन्दू समाजांचीं सगळीं दुबळीं आंगां आतां भरून काडूक जाय अशे आयल्या प्रबुद्ध म्हालगडचांक दितले तेव्हा तांणीं सगळचांत पयलो हें आफुड भश्ट ना करपाचोच वावर हातांत घेतलो. ह्या वावराक ते मुस्तींत 'अस्पृश्यताय निवारण' चो वावर हें नांव पडिल्ले.

ह्या वावराकडेन कोण खंयचे नदरेन पठेतालो ? तीन प्रतिनिधीक नदरो घेवंया—

अेक, जवाहरलालांची,
दुसरी, आम्बेडकरांची,
तिसरी, महात्मा गांधींची,

जवाहरलाल अिंगलंडच्या रेशनलिस्ट (बुद्धिवादी) लिवरल (अुदारमतवादी) आनी फेवियन (अेके तरेचे समाजवादी) संस्कारांत वाडिल्ले. आत्मो—परमात्मो, पातक—पुण्य, स्वर्ग—नर्क, पुजा—अर्चा— सगळे फकांड अशे मानताले. धर्म म्हळ्यार सगळचांत

युणून मनेशाची कूड विखाळ करपी सैमाची संतुलाच सामकी अविवाडून अुडोवपृही हीं तरांतरांच्या नांवांची जंतुनाशक वखदां? माणसुकी अुरुंक ना. देवा राख रे बाबा तूच आतां आमकां.

०००

लोहियांच्या अुगडासान

लोहियांक रामाची तिडक. जड करून सीतेक लागून. अेका मडवळान तिच्या चारित्र्याचो दुबाव घेतलो म्हूण तिका रामान रानांत व्हरून सोडली ही रामाची करणी तांकां निखालूस मानूक नाशिली. तांतूत, परंत, ती परती आयली तेज्जा तिची अग्नि-परिक्षा करून घेतली ही रामाची करणी तर तांकां भिरभिरी मारपा सारकी लागिली. ते म्हणटाले, आपूण प्रजातंत्रान चलपी राजा अतिलेंच ताका दाखेवन दिवपाचें आशिलें मू? मागीर दुसरो कसलोच अुपाय ताका कसो येवजलो ना? दुसरो अुगाय आशिलो: ताणे राज्य सोडपाचें आनी सीतेक घेवन परतें रानांत वचपाचें, अशें ते म्हणटाले.

‘पतिव्रते’ची जी देख हो देश आपणाल्या बायलांक दीत आयला ते देखी आडूच लोहिया अुसळ्याले. पतिव्रता बायलेची दुसरी अेक प्रतीक म्हळचार सावित्री. यमागेर वचून ती सत्यवानाक जितो करून घेवन आयली म्हूण तिची खूब तुस्त तोखणाय चल्या ह्या देशांत लोहिया विवारताले, यमागेर वचून बायलेक घेवन आयिल्यां अेकल्या तरी पतिव्रती मनशाचो दाखलो तुमकां दिवंक येता घ्यय?

हिन्दुस्तानी मनशान सीता सावित्रीच्यो कथा रचून हिन्दुस्तानी बायलेक मनान दादल्यांची गुलाम केल्या. तिका हे गुलामींतल्या सोडवची आसत जाल्यार तिचे मुखार सीता-सावित्रीची न्हय, तर द्रौपदीची देख दवरुंक जाय अशें लोहिया म्हणटाले.

‘सावित्री काय द्रौपदी’ हे तरेचो वाढूय तांणी मदों सुरु केल्यो.

दुबावूच ना: द्रौपदी ही अेक तेजस्वी बायल. तिचे बगर महाभारतांतले अेकूय चाक घुंवना. जेज्जा जेज्जा खंयच्याय पांडवान तिका आपणाली संपत मानपाचो यत्न केला तेज्जा तेज्जा द्रौपदी अुसळ्याचा. हांव तुमची घरकाच, दासी न्हय, हें तिणे सगळ्यांक दाखेवन दिलां. राज्यसभेंत तिका ओडून हाडले अुपरांत तिणे थंय बशिल्या जाणटेल्यांक जे प्रस्तु केल्यात ते पळोवन लोहिया म्हणटात, ‘हम कह सकते हैं कि पुरुष के प्रभुत्व पर अितना कडा प्रहार किसी ने भी नहीं किया। व्यवस्था के तमाम नियामकों की अपस्थिति में अपने पक्ष को जितनी ताकत के साथ द्रौपदीने रखा था, शायद अुसके समकक्ष दूसरा अुदाहरण आजतक के लिखित-अलिखित अितिहास में अुपलब्ध नहीं है।’ द्रौपदी मुखार सगळे मानो सकल घालून बशिल्ये. कोणाच कडेन तिच्या प्रस्नाच्यो जापो नाशिल्यो.

अेक ‘प्रखर’ बायल मनोस म्हूण लोहिया द्रौपदीची देख हिन्दुस्तानी बायलां मुखार दवरुंक सोदताले.

तीन कविता

(१)

बेसिनांत

तुमून उरिल्ल्या उदकांत

घुस्मटून,

खासावीस जावन मरणादेगेक

एकासारक्यो

वुचकळ्यो मारतल्या जल्ल्यावरी

ही जीण....

(२)

डार्कनेस !

मोअर डार्कनेस !!

अज्ञो ध्यास घेवन

खोल

काळखांत बुडी मारून

केज्जातरी खरीक पावतकीर

थंय-

एक उजवाडाची तिरीप

आपसूक उदेत काय ?

(३)

भर तिळसना

आपापत्या घोटेरांत

परतलीं सवणी-सुकणीं,

दीसभर हुंगिलें मळब

रातीकडे

सपनांत कुशीक घेवन

सुस्त बरीं घुर्धुरून न्हिदतात हें

तुका

खबर आसा ?

— शंकर रामाणी

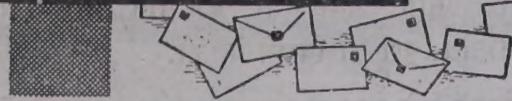
हिन्दुस्तानी लोकांची बायलांकडेन पळोवपाची नदरूच बुरशी. अेक तर ते तिका दासी लेखीत आयल्यात वा देवता मानी आयल्यात. बायल ही दादल्यांचे बरावरीची हो विवार ह्या देशीत सगळ्यांत पयलो मांडलो तो महात्मा गांधीन. दुसरो, लोहियान.

बाकिचे सगळे अेक तर पुर्विल्यांचे गडे वा युरोप-अमेरिकेचे शिश्य.

मौलीक विचारूच जायना ह्या देशांत- खंयच्याच मळार.

-४-

वाचपी कल्यतात. . . .



खांडेगर, फोडे-गोंय
ता. २७-६-९१

संपादपी ' जाग ' हांकां

ह्या दिसांनी प्राथमीक शिक्षणाचे माध्यम हो विशय परतो झारोवपाचे काम कांय कांग्रेसवाल्यांनी सुरु केलां तें पळोवन एके वटेन तांची काकुळठ करीन दिसता जाल्यार दुसरे वटेन भारतांतली राष्ट्रीय कांग्रेस ह्या अराष्ट्रीय लोकांच्यो हो करण्यो मोळ्यानी पळोवन कशी वोगी रावता ताचेंच अजाप जाता. इंग्लीश भाषेत मुळाचे शिक्षण दिवपी शाळांक अनुदान दिवपाक जाय अशें म्हणपी जे कांय कांग्रेसवाले कमीट जाल्ले आयकूक येतात तांतूत दो. विली, सारदिन्य, लुयिजिन्यू फालेयरु, आनी प्रतापर्सिह राणे हांचीच नांवां झळकतात. हे कोण शिक्षणशास्त्रांतले दर्दी म्हणपाचे कोणे केन्ना आयकूक ना. मुळाच्या शिक्षणाचे उद्दिश्ट किंतु आसता तें लेगीत तांका खबर आसा काय ना. पळोवचे पडटले. पूण निखटे गोंयचे राजकारण करपाखातीर आनी तेय तत्वाचो कसलोच पात्सो धरिनासतना, आयज हे लोक राष्ट्रवादाक सुरींग लावक भायर सरल्यात. हांकां गोंयच्या माणकुल्या भुरग्यांच्या फुडाराचो इल्लोय दुसको ना. इंग्लीशींतल्यान मुळाचे शिक्षण दिवप म्हळ्यार निकतीच आंकरी येवंक लागिल्या रोपाक चिडून माडून अडोवप, सैमीक वातावरणात फुलूक लागिल्यां कळ्याक व्हांवत्या वान्या उदकापासून पयसावप-वंचीत करप, हें तांचे मतींत कशे येना हांचेंच वायट दिसता. अशांनी आमचीं भुरगीं कसले फुडार पळेतलीं ताचो अदमास काडूक येता. इंग्लीश शिक्षण घेतल्यार गलफांत वचून दुडू जोडपाक मेळठात आनी गोंयांतूय धाडूक मेळठात हो एक मोट्टो फायदो सांगपी वयल्या चार जाणांभितरलो एकलो तरी आसा म्हणपाचे हालीच ताणे तोंड उगडिल्यान कानार पडला. मुळाचे शिक्षण घेवन नोकरेविर्शिचो विचार करपी ह्या एका वेळावयल्या मुख्येलमंथ्याक विचारन दिसता की गोंयांत इतले जे इंग्लिश शिकून पदव्यो घेतात तांतल्या कितल्या जाणांक तुजे मुस्तींत तुवें नोकच्यो दिल्यो? उलोवपाक सगळे सोर्पे आसता. तशें पळेल्यार माध्यमांचो प्रस्त खंयच येना. महाराष्ट्रांत मराठी माध्यमांतलीच भुरगीं एस. एस. सी. क आनी हायर सेकंडरीत पयल्या शंबरांत आयिलीं आसतात. तांचो फुडार इंग्लीश माध्यम ना, म्हूण इवाडिल्लो कोणे आयकूक ना. तीच गजाल हेर राज्यांतली. पूण गोंयांत तें एक फॅड जालां, इंग्लीश माध्यमाचे. आनी ताचेंच भांडवल करून राजकारणाचो खेळ करपाचे कांग्रेसींतल्या ह्या लीडरांनी

यारायतले आसा. खरें म्हळ्यार, इंग्लीशीची कड घेवत अशे भशन कोंकणी हे राज्यभाषेचो असो अपमान करतना तांकां इरुती तरी लज दिसूक ज्याय आशिली. पूण म्हणटात न्हय, लजेके आनी पेजेक पडना. राजकारणी मनशाक तत्व नासता. तो पळेता तो आपलो लाव. आनी ताचो तंतोंतंत अणभव आमकां गोंयकारांक ह्या प्राथमिक शिक्षणाच्या माध्यमावयल्यान भेळूक लागला. पळोवंया, अशें कितले दोस चलतले हांचें तें.

वरें मागून,

तुमचो
निशिकान्त कारेकार
०००

पाटणे, काणकोण
गोंय
१६-६-९१

संपादक ' जाग ' हांकां मायेमोगान

इंग्लीश मिडीयमाच्या प्रायमरी स्कुलांकय हेर माध्यमाच्या शाळांवरीच अनुदान मेळपाक ज्याय म्हणपाचो स्टेटमेन्ट मंत्री म्हण सोपूत घेवन मंत्रीमंडळांत पावल दवरनाफुडे रोखडोच दोतोर विली डिसोझान काडलो. ताचे पयली डायोसिजन वोर्डांन लेगीत ह्या वर्सा सावन तांच्या मुळाच्या शाळांनी कोंकणी माध्यम सुरु जातले म्हण जाहीर केल्ले. आनी ताची पूर्वतयारी म्हण अंदू मे म्हयांन्यांतच तांच्या शाळांतल्या शिकोवप्यांक कोंकणी ओरियन्टेशन दिवपाची सरकारान वेवस्ता करून तेय काम पूर्ण जाल्ले. आनी मदींच हो दोतोर विली शिकलो. कोंकणी माध्यमाच्यो शाळा पाडा घालपाचो अशे तरेन ताणे बेत केलो. पूण कांग्रेसींतच ह्या विशयाचे एकमत्त नाशिल्यान आज तो ताचो बेत फुडे व्हरपाक ताका धीर जायना जावंये. दोतोर विलीच्या मत्तान भारतीय घटनेंतच इंग्लीशीक भारतीय भासांचे वळेरेत घालली आसा. आनी देखून ती शिकूक सोदतल्याक मेळूक जाय. आनी जीं स्कुलां इंग्लीशीत शिक्षयतात तांकां हेर भारतीय भासांच्या माध्यमांच्या शाळांवरीच ग्रांट मेळूक जाय. आनी ती दिना अशे सरकाराक म्हणूक येवंचेना. अशे तरेन घटनेचो कीस काडून दोतोर विली कोंकणी माध्यमाच्या भुरग्यांक परते इंग्लीशीत धाडपाचो बेत करतालो जावंये.

पूण दोतोर विली जावं मिस्टर फालैरु एक विसरता की मुळाच्या शाळांतले पयले आनी दुसरे यतेंत नवी अशी खंयचीच भास शिकोवपाची नासता. भुरग्याक जी भास उलोवंक येता आनी समजता ती भास कशी वाचची आनी बरोवंची इतलेंच त्या दोन वर्सांत भुरग्याक शिकोवपाचे आसता. दुसरी भास म्हण खंयचीय एक भास शिकपाची ती तिसरेच्या वर्गात वतकच. आयज आमच्या किरिस्तांव भावांच्या घराब्यांनी इंग्लीश उलोवपाचे जें प्रस्थ वाडत चलां ताचे फाटल्यान होच उद्देश आसा जावंक जाय, की भुरग्याच्या पयलीसावन कानार इंग्लीश उतरां पडचीं. अशे तरेन घरांत एक कुत्रीम वातावरण तयार करपाची ती वज दर एका

विद्वाटेपणां

समाजांत आयजे विद्वाटेपणां दिसतात ताका सुमार म्हण ना जाला. आनी विद्वाटेय सुमाराभायर दिसतात. इतिहासीक काळांतले राजेशाहींत जावं सरंजामशाहींत खिद्वाटेपणां ही राजघराण्यांतल्या जावं संस्थानिकांच्या घरच्यांचे पांचवेक पुजिल्याचें आयजमेरेन आमी आयकत आयिले. Prodigal sons of prodigal fathers. म्हळचार तांचों तो जलमाचोव हक जालेवरी. विद्वाटेपणां हीं तांच्या नावार खपतालीं आयज लोकशाहींचे युग चलता. तरी विद्वाटेपणृक आडावण पडूक ना. विद्वाटेपणाची वृत्ती इलीय उणी जावंक ना. फकत ती समाजाच्या तेमका वयल्या लोकांकडल्यान वशाच्या वायटावरी सकल्या पांवडयामेरेन पावल्या इतलेच म्हणपाचे.

समाजाचें तशेच राष्ट्राचें अमेरिका सारक्या राष्ट्रांनी जाल्यार विद्वाटेपणाक कसलोच धरबंद अुरुंक ना. ह्या विद्वाटेपणाचें तीं समर्थन करतात. तांचें अर्थशास्त्र भांडवलशाहींचे जाल्यान विद्वाटेपणाबगर तांका दुंसरी वाट ना अशी तांची धारणा. देखून थंयच्या लोकाक तीं विद्वाटेपणां अशी दिसयनात. पूण भारतासारक्या देशालागीं तांची आमी जेन्ना तुळा करतां तेन्ना आमचे मनोवृत्तीक ती विद्वाटेपणां दिसप सभावीक आसा. आयज आमचे वरीच अमेरिकेत बेकारेचो प्रस्त गंभीर जायत चल्ला. अश्या वेळावर कांय जाणांची खाणाजेवणाक मारामार आसतना दुसऱ्यांनी आपणालागीं आसाच म्हण ते संरक्षितचो

घरांत दिसता. क्रिस्तावांवरीच हिन्दुच्याय घरांनीय तेंव चित्र दिसता. सामान्याच्या घरांत त्वय, दुडवांकाराच्या. पूण ह्या कुत्रीम वातावरणाचो ताचे भाशेचेर परिणाम कसो जाता म्हणपाचे कोणे केन्ना तगासून पळेलां व्हय? हो खन्यांनीच अभ्यासाचो आनी संशोधनाचो विशय आसा. तशें पळोवंक गेल्यार आज परिसरांतले भाशेचोव खरो प्रभाव भुरग्याचेर जायत आसता. घरांतल्या वातावरणापरस भायले वातावरण प्रभावी जाल्यान परिसराची भासच भुरग्याची खरी भास आसता. तांतली Vocabulary भुरग्यालागीं अदीक आसता. उलोवपाची मोडणी, माणी, सगले किंते आसता तें समाजांत लोक उल्यतात तेव भाशेंतले आनी इतले सगले आसुन्य घरांत तांच्या नशिबांत आयकुंची पडटा ती poor english. ना धड उत्तरावळ, ना तिका रूप, रंग असली इंग्लीश.

विद्वाट करप म्हळचार ताका समाजद्रोहच म्हणूक जाय. विद्वाटेपणां म्हळचार आपणाली गिरेस्तकाय दाखोवपाचो एक असंस्कारी मार्ग. केन्नाकेन्ना अज्ञानान, अविचारान विद्वाटेपणां जातात. पूण तो विशय वेगळो.

विद्वाटेपणां हो जितनी सृश्टरचणुके आड गुन्यांव थरता तितलोच तो समाजाआडय आसा हें ध्यानांत दवरून शाण्यासुत्वांती ह्या नावाडगण विद्वाटया लोकांची निर्भत्सना करूंक जाय. विद्वाटया लोकांक दाते, दानशूर कर्ण, हौशी, रसीक, घरंदाज, मनीसमोगी बी गोडगोड विशेशणां लावन तांची तोंडार तुस्त करि नासतना विद्वाटेपणांत कांयच व्हडवीक ना अशें समाजांतल्या मानेस्तांनी तांकां उकल्या उत्तरांनी सांगूक जाय. पयशे ही एक समाजीक वस्त. ताचो बरे भशेन उपेग केलो ना जाल्यार तो समाजाचें बन्यापरस वायटच अदीक व रता हांचो विचार करून समाजान पयशाचो विद्वाट थांबोवंक जाय परवो, जात्रो, लग्नां, सारक्या रासवळ दबाज्यांवेळार गंजेभायर खर्च जावंक दिवप, तशेच जेवणावळींत आनी पाटर्यांनी अन्नाचो विद्वाट करप म्हळचार तीं गांवढळपणाचीं लक्षणां आसात अशे तरेचें लोकमत सदांच घडयत रावंक जाय. तशेच जांचे खातीर हो असो खर्च जाता ताणीय ह्या असल्या गजालीक मोन्यानी लेगीत मान्यताय दिनासतना अुक्तेपणान ताचे आड अुलोवंक जाय.

विद्वाटेपणां ही खन्यानिशीं एक अधर्मीक गजाल म्हणूक जाय.



हाचो परिणाम सामको उक्तेपणान दिसता. ताचेर दोतोर विलीन आनी पिस्टर फालैरून लक्ष दिवंक जाय. एस. एस. सी. आनी हायर सेकंडरी परिक्षें डिटिक्शनां घेतिल्या भुरग्यांमदीं मुळावे शाळेसावन इंग्लीश घेतिलीं भुरगीं कितलीं आसतात? तशेच इंग्लीश विशयांत स्कोअर केल्या असल्या भुरग्यांचे प्रमाण कितले? खन्यांनीच सरकारान ही आंकडेवारी उजवाडा हाडल्यार खूब बरें जातले आशिल्ले. निदान मंत्र्यांचे तरी दोळे उकते जातले आशिल्ले.

हें जें इंग्लीशीचें फॅड आयलां ताका कांयच अर्थ ना जाला. आनी सामान्य लोकाक सांगल्याइ तें कळना. ताचो लाव घेतात हे आमचे मंत्री आनी लायतात लोकांची वाट-पर्यायान देशाची.

बरें मागून,

तुमचो
शांताराम पै

खुम्ल

एक नियाळणेचो विशय

— डॉ. जयवंत सरदेसाय

हिन्दूचे तेचीस कोटी देव, 'हिन्दू कोणाचीय आनी कित्याचीय पुजा करतात म्हणून एका काळार दुसऱ्या धर्माचे कांय लोक हिन्दूची फकणां मारताले— तुमी गायची पुजा करतात, तुमी तुळशीची पुजा करतात अशे म्हणून तांकां हिणसायताले.

खरें म्हळ्यार तुळशीची आनी गायची पुजा करण हें हिन्दू दायजाचे संगळ्यांत सुंदर आंग म्हणूक जाय. तुळस ही वनस्पत आनी गाय हो प्राणी दोगांय सूटिचीं प्रतिकां. पृथ्वीचेर मनीस येवचे पयलीं कोट्यांनी वर्सी सावन वनस्पत आनी प्राणीसृष्ट जियेत आयत्या. मनशान ह्या दोनूव सृष्टीकडेन ताल धरून— ह्या दोनूव सृष्टीकडेन संतुला सांटून जियेवंक जाय हें आमगेल्या म्हाल-गडचांनी आमका सांगिलें आनी देखून तुळशीची तशी गायची पुजा करणाची तांणी आमकां एक देख घालून दिलली.

हिन्दू वडाची आनी पिंपळाचीय पुजा करीत आयत्या ताचे फाटल्यान हीच नदर आशिल्ली.

आयज हे नदरेक 'अँकॉलोजिकल' नदर अशे म्हणाटात.

वनस्पत आनी प्राणीसृष्ट हांतल्या प्राणीसृष्टी संबंदानूच— म्हळ्यार सुकणीं, सावजां, किडी, मुयो, जिवाणीं हांचे संबंदान हांगा थोडो भोव विचार कर्या.

मनीस मनीस जावंक नाशिल्लो त्या काळावेलीं ताणे काडून दवरलेलीं चित्रां पळेत जाल्यार चडशीं सुकण्या सावजांचीव मेळटलीं मनशांक सदांच सुकण्या सावजांचीच ओड. आयज लेगीत रडटल्या भुरग्याक अेकाद दुसरें शेवणे, सुणे वा माजर दाखयले— तें कित्याक, मोनजातिचीं चित्रांच दाखयलीं जाल्यार भुरगे रडपाचे थांबता. भुरगे मातशें जाणटें जातकच तें जेन्ना 'काणी सांग' 'काणी सांग' म्हणून आवय बापाय फाटल्यान वा आजो आजये फाटल्यान लागता तेन्नाय ताका मोनजातीच्योव काणयो सगळ्यांत चड आवडात.

भैयर कावळो किरकिरो रडलो जाल्यार आपवें जाणेच्यांते लक्ष थंय वरले म्हणपाचे खरेण ना; भुरग्याचे मात वतावृत्ता.

आयज शारांत रावतल्या भुरग्यांक शेवण्यांचीं सकाळचीं गितां आयकुपाची संद मेळना. गांवच्या भुरग्यांक जशीं तरातरांची शेवणीं आयकूक आनी पळोवंक मेळटात तशीं शारांतल्या भुरग्यांक मेळ गात. शारांतल्या भुरग्यांबाबीर मोनजातीचा (झू) तयार करचे पडाटा. अँक्वेरियम अुवे करचे पडाटा ना जाल्यार बोंडला खोतीगांवांसारकीं अभयारण्यां तयार करचीं पडाटा.

मनशाक विकासाचे पिशे लागले. आनंदे तो भोंवतांचीं सगळीं झाडां-पेडां मारपाक लागलो. झाडा-पेडाचेर कितल्याश्याच तगंची शेवणीं घोटेर बांदून रावतालीं. झाडां ना जाल्यान शेवणीय ना जालीं. कितलेशेव तरेची मोनजात ना जाली. आमच्याच देशांत न्हय, जगभर मनशान हो उपद्व्याप केलो. हालीं हालींच लोकांचे मनशाच्या ह्या अच्छेवाचेर लक्ष गेलं— चडये १९६० पसून. जाता तोंवर जमनीवेलो वा उदकांतलो खंयचोवै जीव मारप ना— जाता तोंवर झाडां-पेडां मारप ना, हे तरेची वंधनां आपणाचेर घालून मनीस वनस्पत आनी प्राणीसृष्ट हांची एके नवे भाशेन पुजा करूक लागला. खंय खंय अभयारण्यां उबीं करूक लागला. खंयचे टायगर प्रोजेक्ट म्हणून नाका, खंयचे एलेफन्ट प्रोजेक्ट म्हणून ताका, ना! जालीं जनावरां परतीं कशीं पृथ्वीचेर जगूक लागतलीं हाचो हुसको काडूक लागला. 'सोसायटी फॉर द प्रिव्हेन्शन ऑफ क्रुयेली टू अॅनिमल' सारक्यो संस्था चलोवंक लागला. सालीमअली सारक्या एका रुशीतूल्य शेवण्या-मोर्यान हजारांवर जातिचीं शेवणीं वांचोवन दवरपाचो वावर केला. हिमालयांतले सांबर ना जालें तें आतां परतें हिमालयांत भोंवक लागचे म्हणुनय एक प्रकल्प सुरु जाला. वनमहोत्सवा सारके उत्सव मनोवन मनीस आतां परतीं रानां उबीं करपाक लागला. सैमाक ताचो विविधताय, वैचित्र्य आनी वैभव परतें मेळवें हो सगल्या कामाचो हेतू— असल्यो सुमार वीस तरी संस्था आमच्या देशांत वावुरतात. औद्योगिकाक लागून आमवें भंगिलें पर्यावरण आशिलें तशीं जाग्यार हाडचे-झाडां-पेडां वांगडा सुकणीं सावजां, किडी मुयो, जीवजिवाणीं हांचो जगपाचो हक तांकां परतो जोडून दिवचो ह्या उद्देशान हो संस्था काम करतात. होगडायिलें सगळे परतून प्रस्थापीत करूक येतले अशे म्हणूक येना. पुणून यत्न करून मनशान सैमाक सैमाचे वैभव परतें मेळोवान दिवकूच जाय. आमकां सैम ना करपाचो, कशाय कशें लुटपाचो अधिकार ना— पृथ्वी फक्त आमचेच खातीर देवान निर्मक ना. मुखार जल्मा येतल्यो त्या हजारांनी पिळ्यांचो हे पृथ्वीचेर हक आसा. इतल्योय जरी ह्यो संस्था आमकां समजावंक पावल्यो जाल्यार जायतें साध्य जालें म्हणूक जाय. आमी आमच्या भोगा उपभोगा खातीर पशु पक्षी आनी वनस्पत हांचेर हावळ हाडली हाची आमकां लज दिसपाक लागली जाल्यार खूब जालें म्हणूक जाय.

अॅनिमल वेलफेर बोंड नांवाची संस्था स्थापन केली, हे संस्थेचे वेगळे वेगळे फाटे काढले, ह्या फांटचांक कामां वांटून दिलों,

कायदे केले मूळ काम भागना. पशु पक्षी वनस्पत आनी मनीस सगळचांकडेन. एक समग्र (wholislit) नदरेन कशें पळोवचें हें मनशाक शिकोवप हेंच सगळचांत महत्वाचें. तेन्नाव आमकां एकोलोजीची नदर मूळचार किंतें तें समजतले. रानांची राखण करपी, हिमालय वांचयात मूळपी, सह्याद्रीघाट भांगूक दिवं नाकात, ज्ञाडां रोयात असल्यो सगळचो चळवळी चलच्यो. त्यो गरजेच्योच. पूर्ण हाच्याकूऱ महत्वाची गजाल दुसरीच आसा. शाळेत वचपी भुरग्यांक सैमाकडेन पळोवपाची नदर आपणावंक शिकोवंक जाय. निसर्गाची नियाळणी हो शिक्षणाचो महत्वाचो विशय जावंक जाय. ही नियाळणी करपीक तांकां शाळेच्या चार वणटी भायर दोंगरांनी आनी रानांनी भोवंक व्हरुंक जाय-शाळेतल्या पिरायेचेहरु भुरग्यांक ही नियाळणी आमी करुंक शिक्यली जाल्यार दोन तीन गजाली घडून येतल्यो. १) सैमाविशी तांच्या मनांत पूज्यभाव जागो जातलो. २) तांचे नदरेक सोवितकायेची दीक्षा मेळठली आनी ३) तांच्या सभावांतू तोड फोड जर किंतेय आसलें जाल्यार तें ना जातले. हिसेन प्रस्त सोडोवपाची वृत्ती मोव पडटली.

हालींसाराक कांय लोकांच्या हातांत अऱ्यरगन दिवडी पडटात. आखाती वाटारांत वचून आयिल्ले लोक येतना हेर खुबश्या गजालीं वांगडा अऱ्यगूऱ बेबन येतात. आनी मागीर गांवांत भोवतां भोवता निश्पाप अश्या शेवण्यांक मारतात. मजे खातीर. वागा सारकिलो कूर प्राणी लेगीत कोणाकूऱ मारिना. भूक लागता तेन्ना आपणाखानीर आनी आपणाल्या पेटचांखातीर अेक सांवर वा चितळ मारता. हालिंचो मनीस- चड करून पयशेकार- वागापरस अदोक कूर जाला काय किंतें समजना. तो फकत मजे खातिरुव मारता. खरें मूळचार सरकारान सावजां-भोवडेचेर बंदीव हाडूक जाय. ही शिकारी वृत्तीच पोसवण घेत घेत फुडे उग्रवादी-टेररीस्ट वृत्तिवें रूप घेता.

सैमाची नियाळणी कशी करची हें आमी भुरग्यांक शिक्यलें जाल्यार तांचे खोशयें अंत आनी पार नाशिली भर पडटली. शेवणी घोटेर कसो बांदतात, खंय बांदतात, ज्ञाडाचो खंयचो खांदो घोटेराखातीर वेंचून काडटात, तण खंयच्यान हाडटात, तें विणून कशें काडटात, घोटेरांत भितर संरक्षणाची सुवात कशी तयार करतात, तांतयां केन्ना घालतात, तीं कशी उवयतात, पिलां जातकच आवय तांकां किंतें हाडून खावयता हें सगळे बारकायेन नियाळून पळेले जाल्यार भुरग्यांच्या ज्ञानांतूच न्हय खोशयेतूय कितली भर पडटली, कोंत आनी हिशेब ना.

खंयचीं शेवणीं खंयस्तीं फळां खातात, खंयचे किंडे सोडून हाडटात, खंयच्या फुलांतले म्होंव चोखून घेतात आनी पोलिनेशन कशीं करतात हें बारकारेन पळेत जाल्यार भुरग्यांतलो कवी जागो जावंकूच जाय. सवण्यांचे, पिसोळचांचे, पाखांचे आनी मुसांचे आकार आनी ज्या फुलांचेर बसून म्होंव चोखतात त्या फुलांचे आकार हांतली सारकाय आनी वेगळेगण हो लेगीत नियाळणेचो विशय जावं येता.

म्होंवा मूस खंयच्या फुलांतले म्होंव काडटात, त्या फुलामेरेन

सूर्याच्या किरणाच्या आधारान कशे वतात, कशे नावतात, आनी नाचून बाकिच्या मुसांक कशे आफयतात आनी उपरांत पोळे कशें तयार करतात होय विशय नियाळणेचो. मोनजातिची वात्सल्य भावना म्हणाटा तो विशय जाल्यार खुबूच महत्वाचो. पिलाक कशें सांबाळप, ताका कोणूय खायत म्हणून दुस्मानाचेर कशी पाळत दवरप हें फकत मोनजातीनंच न्हय नुसत्यांत लेगीने पळोवंक मेळटा. पिलां पेवंक लागसर पिलांची आवय आठ आठ दोस उपासीं रावन पिलांक तोंडांत धरून रावता. नर आनी मादी कामा वांटून घेतात. हे सगळे विशय जितले नियाळणेचे तितले शिक्षणाचेय. कितलोसोच बोध घेवपाचे.

मोनजातिचे आकार, तांचीं स्पां, तांचे रंग, तांची चालचल-णूक, बारकायेन नियाळून पळेल्यार आमकां अेक महाकाव्य वाचिल्याची खोस मेळटली.

उद्देशीकरणा पयलीं मनीस सैमाच्या सांगातान जियेतालो. शेतकाम त्यावेळार एक जिणे-रीत (अ वे आँक लायक)। आशिली शेतकामत्यागेर गोरवां आसतालीं गोठचा भोवतणीं तरातरांचे जीव रावताले. तांकां खावपाक बेबे आनी हुंदीर येताले. बेब्याचे आनी हुंदराचे सोदीक दिवड येताले. मनीस सैमाकडेन ताल धरून जियेतालो तेन्ना ताच्यांतले मनीसपण्य वाढीक लागताले. मनीस सैमांतलोच एक वांटो जावन जियेतालो. अचकीत मनशाचे गोमटेर विकास नावांचो एक राखेस येवन बसलो आनी मनशाक तांणे सैमाकडो तोडलो. शेतकामाकडेन लेगीत मनीस उद्येग म्हणून पळोवंक लागलो. उत्पन्न वाडोवपा खातीर नाका जालीं सारी हाडून घालूक लागलो. खेदां मारून जीव मारपाक लागलो. एकतरेची तकलुपी जीण जगपाक लागलो. हें तकलुपी जिणेक लागून मनशाचे मनीसपण इलें इलें करून ना जावंक लागलो.

मनशाक मनीस म्हणून परतून वैभव जोडून दिवाचावे आसत जाल्यार सैमाकडले तुटिलें तांचे नातें परतून प्रस्तापीत करून दिवंक जाय. वनस्पत सूष्ट आनी प्राणीसूष्ट हांचेकडेन मेळ साडून कशें जगचें हे ताकां शिकोवंक जाय- परतून एक फावट नवे विज्ञानीक तरेन तुळशीची आनी गायची पुजा करूक सांगूक जाय. तरुव तो आपणाले जिवीत खोशयेभरीत करूंक पावतलो आनी तांचे बरोबर भोवतणच्या जिक्रितांतूय हांसो फुलोवंक पावतलो.

-■-

The people

to see for

Labels & Cartons

D. M. Nadkarni & Sons

Near Head Post Office

Margao-Goa 403601

Phone : 22682

मुळये

- शीला कोळंबकार

मुळये ची घरकान्न टी. बी. च्या वायटान सोंपली. दुसरो पूत अँकिसडंटांत भायर पडलो. व्हडलो पूत मूळचोच पिसो.

मुळये आयज ठाण्याक रावता. सकाळीं उठाटा रांदता. आपल्या पिशा पोराक जेंक घालता. ताचीं सगळीं कामां करता ताका न्हाणयता, धुवयता. आनी उपरान्त ताका घेवन जवारी काडपाचें काम करूंक वता. ताका केन्नाच कोणे त्या चत्याचेर आड्डल्लो, वाजेल्लो, उबगल्लो असो पळोवंक ना. आवयचे मायेन तो आपल्या पुताचें सगळें करता.

मुळये अजून आनंदीत, प्रफुल्लीत आसा. ताका पळोवन, ताचें उलोवप आयकून कोणच म्हणाचो ना की ह्या मनशान दोंगरा येदें दुख्ख पचयलां मूण.

स्थित तप्रज्ञ मनीस कसो आसचो अशें कोणेय म्हाकां विचारल्यार हांव मुळयेकडेन बोट दाखयन.

मुळये. सतरेक वर्साचो मनीस. बारीक, सादारण उंचायेचो. परत्या कासाटचान पुढवें न्हेसपी. वयर लांब हाताचो सदरो. गंवाच्या रंगाचो आनी सदांच हांसत्या मुखाचो. ताका हांवें बेजाशिल्लो नाजाल्यार रागार जाल्लो केन्नाच पळोवं ना. (सदांच प्रफुल्लीत... सदांच टवटवीत... ताका पळेल्यार कित्याक खवर ना, म्हाका सदांच धवे बदाफुलिची याद जाता. हाका पळेल्यार दिसता दुख्ख म्हणटा तें किंते हाका खबरूच ना... कित्याक तर ताका दुख्खान केन्नाच स्पर्श करूं ना आसू जाय.

मुळयेचो खानदानी पेशो जवारी काडपाचो. आतां जवारी काडप म्हळयार किंते?

ताजे सतारीची जवारी काडपाक, सतारीच्यो तारो आनी तरफो घालपाक मुळये आयिल्लो. किंते किंते उलग्रत, हांसत खेळत तो ताजे काम करतालो. ताजे बरीबर ताजो पुतूय आशिल्लो. तो हांसत अेके कुशीक बशिल्लो अेक अक्षर उल्ल नासतना.

शशीन मुळयेक आनी ताज्या चत्याक च्या हाडून दिली. आनी खावपाक लाडू.

‘तो लाडू खावंचो ना ताका च्या पुरी.’ अशें म्हणून मुळयेन पुताक च्या दिली आनी आपूण मात लाडू खावंक लागलो. म्हाकां दिसलें, असलो कसलो म्हातारो हो? आपूण खाता आनी पुताक खावंक दिना. हावें विचारके ताका, ‘तुवें पुताक लाडू खावंक कित्याक दिलो ना?’

‘तो तकलेन सारको ना. ताका आपूण किंते खाता, ना तें कांय कळना. ल्हानपणा-सावन तो तसोव. तेन्ना ताका घेवन हांव सगळचाक भोंवता. कित्याक, ताका पळोवपी घरा कोण ना. आतां वचत थंय लोक च्या आनी खावंक दितात. आतां हाका जर हांव सगळेंव खावंक दीत रावलो जाल्यार म्हाकां हाजेच फाटल्यान नाचवें पडटले. मागीर काम करतलो कोण? तेन्ना हांव ताका अेका थारायल्या वेळारूच जेंक खावंक घालता. मदींच कांय दिना आनी ताजो वगतूय चुक्यना.’ – मुळयेन सांगलें.

हें आयकून मुळये विशीं आनीक जाणा जावन घेवची उत्सुकताय म्हाकां लागली. तेन्न कळें की मुळये मूळचो सातान्याचो. जवारी काडप तांचो खानदानी पेशो. आतां सातान्यासारक्या सुवातेर जवारी काडून कितलेशे पयशे मेळपाचे? तेन्न तो म्हण्यांतले चारपांच दीस मुंबय येवन रावतालो. मुंबयचे काम करतालो. पयशे घेवन घरा वतालो. वरें, पयशे कोणे दिले ना जाल्यारूय ताजी तक्कार नासली. अेकनारी वाजोवपी साधू बी ताज्या दारांत आयले जाल्यार तांकां हो फुके सवाय जवारी काडून दितालो. कोणाची परिस्थिती बरी ना पूण जो सतार आवडीन वाजयता, तांकांय तो पयशे घे नासतना काम करून दितालो. तुमी फाल्यां बहड जाले, तुमी नांव कमायले काय मात

म्हाकां विसरूं ताकात. तेन्नाय म्हजेच कडल्यान जवारी काडून घेयात.' अशें ती तांकां सांगी.

दिसान दीस मुंबयचो द्याप वाडत गेलो, तेन्ना तो बायले भुरग्यांक घेवन मुंबय आयलो. मुंबय ताजै सगळे बैस बरें चलताले. कोणाले वळखीन ताका अेक खोली लेगीत मेळ्यां. अचकीत ताची बायल दुयेत जाली. तिका T. B. जाल्ली. पयलीं तिणे आपले दुखणे सगळ्या वायलांवरी आंगार काडले. चड जाले तेन्ना दोतोराक दाखयले. पूण ताजो उपेग जालो ना. आपूण आतां वांचची ना अशी जेन्ना. तिची खातरी जाली, तेन्ना तिणे पंढरपुराक वचून मरपाची इत्सा घोवाकडेन उलोवन दाखयली. मुळयेन फाटलो फुडलो विचार केलो ना. आपली खोली विकली. पयशे घेतले, सगळो धंदो सोडलो आनी तो बायले भुरग्यांक घेवन पंढरपुराक गेलो.

यंथ तो बायलेची सगळी सेवा करतालो. रांदतालो आनी दोगांय भुरग्यांक सांबाळ्यालो. अेक दीस ताजी बायल मेली. हो दोगांय भुरग्यांक घेवन परतो मुंबय आयलो. ताणे नव्यान आपलो धंदो मुऱ केलो. दुसऱ्या पुताक ताणे आपली जवारी काडपाची, तारो, तरफो घालपाची कला शिकयली. मुंबयसावन पढरपूर, परतो मुंबय हाका लागून ताचो दुसरो पूत मॅट्रीक पास जालो, पूण फुडें शिकूंक पावलो ना. कोणाचे तरी वळखीन ताका नोकरी मेळ्यां. तो पूत नोकरी करतालो आनी सांजेर हें सतारीचे काम करतालो. ताणे वापायक सांगले, 'तुजें वय जालो. तू घरा बसून राव. व्हडल्या भावाक सांबाळ. घर सांबाळ. पयशी जोडून हांव हाडां. तुवें खूब त्रास काडले. आतां मातसो विसर घे.'

अेकदोन वसां वरे भशेन गेलीं. मुळये आतां पुताखतीर चल्यो पट्टेतालो. सून येतली. नातरां जातलीं. नातरांवांगडा आपूण खेळ्यां... पूण दुसरो पूत म्हणटालो, आपूण लग्न जायनां. असलो भाव ज्या घरात आसा थंय कोण चली दितलो? आनी समजा चली दिली, जाल्यार ती चली रावंक तयार जावं नाका?

अेक खेप मुळयेलो पूत अेकल्यागेर येवने गेहूंलो. आभी तो गेले उपरान्त पंदरावीस मिनटांनी पळेत जाल्यार तागेर अेक पोलीस हाजीर. पोलीसान ताका सांगले, अेक मनीस अँकिसडंटान मेला. ताच्या बँगांत तुजो पत्तो आसा. तेन्ना ताका तू वळखता जाल्यार पळे. त्या मनशावेस आकांत आयलो. कोण आसत काय? तरेतरेचे दुबाव. तो मनीस तसोव उठून गेलो. आनी कोण मेला काय म्हूण पळेत जाल्यार मुळयेलो पूत. अँकिसडंट कसो किंते जालो म्हूण चबकशी केले उपरांत कळ्यां की मुळयेचो पूत ह्या मनशागेर येवन गेले उपरांत नीट प्रमुखानंद हॉलाकडेन कातिककुमाराले सतारीचे कलास चलता थंय वतालो. आतां षण्मुखानंद हॉलासामकार आसात ते रस्ते काय अँकिसडंट जावपासारके न्हय. हायवेवेली गजाल वेगळी. पूण मर्ज येवापाचे आपले म्हणटकच तें खंयूय कशेय येता. अेक फास गाडी येवन मुळयेच्या पुताक धपको दिवन गेली, कांयच जावंक नाशिले वरी.

मुळयेक निरोप धाडलो. नागेल्या चल्याच्या मर्णाचो न्ही. जाल्यार अँकिसडंट जाला, चलो सिरियस आसा त्यां! मुळये रडत रडत आयलो. निरोप धा. डल्ल्या मनशाक पळोवन ताणे ताजो हात घट धरलो आनी विचारले, 'म्हज्या पुताक चड लागू ना न्ही? वरो जातलो न्ही तो? मुळयेची ती अवतिकाय पळोवन त्या मनशाक कळ्यां ना की हाका किंते सांगचे. अकस्मात त्या मनशाक मुळयेक पळोवन एकदम रडें फुटले आनी मुळये अणभवान शाणो जाल्लो मनीस, किंते समजुचे तें समजलो. आनी ताणे आपले रडप थंयच थारायले. परतो तो त्या मनशाली समजूत घालूक लागलो... बावारे, तू मनाक लावन घेवं नाका. हे सगळे कर्मचे भोग. आपणे ते भोगुकच जाय. देवाक खबर, फाटल्या जल्मांत कसले पातक केलें म्हूण हें आयज भोगचे पडटा. ताजी जीण इतलीच आशिल्ली ताका कोण किंते करतलो? मेल्लो मनीस सुटलो, पूण आमची काय सुटका ना. आतां चला, फुडले तयारेक लागूंया.'

कवनांगण

: १ :

चान्ने आसूं ... काळखी आसूं
चोर पाबलांनी येता ...
अेक अचकीत शिरशीर ...
खोल खोल लुट्टा
संवसार सगलो पेट्टा
धर्तरी आनी मनीस ...
हांचो संबंदूच तुट्टा
निमाणे ...
तो-ताकाच सोदता
तेन्ना
मळबार मळबभर :
शिपडायलीं नखेत्रा
मुमुरख्यांनी हांसतात.

: २ :

चान्ने रातचे गवसल्ले
चान्ने रातचे खवसल्ले
आयज म्हज्या मळबरन्दांत
पुनव आसू... उमास आसू
आठय पार
चान्नेच चान्ने !

: ३ :

अेकदीस.....
कवितेचे मूळ सोदीत
तिच्या कुळा मेरेन गेलों
तिची रुखां मेळ्यां....
पानां मेळ्यां, ताडां मेळ्यां
शिरपुटां मेळ्यां....
मूळ मात मेळ्यांनो
घडये तें पाताळांत पावलां आसुंये

-भालचंद्र गांवकार



मुळयेन खन्यानीच आपले दुख गुठलावन दवरले. तो अजिबात रडलो ना. सोयरे-धायरे अशे वड कोण ना. सगळे इश्टमित्र मुळयेच्या नमळायेच्या आनी गोड स्वभावान जोडिल्ले.

श्री. अरविंद पारीख. अेक व्हड उद्देगपती आनी पंडीत विलायतखांचो शिश्य. सतार वाजोवपी. तोवूय बी मुळये कडच्यान जवारी काडून घेतालो. ताणे खासा जातीन मुळयेच्या चल्याच्या अँकिसडंटाची चवकशी करूक लायली. तेव्हा कळळें, जे गाडयेन मुळयेच्या चल्याक धपको दिवन उडयल्लो, ती गाडी अेका स्मगलराली आशिल्ली. कोर्टीत केस व्हरून मुळयेक चल्याच्या मर्णाची भरपाय मेळोवन दिली. खेरीज थोडे विम्याचे पयशे मेळळे. मुळये गरीब आसलो तरी स्वाभिमानी आशिल्लो. मनीस जितलो चड गरीब, तितलो ताका चड स्वाभिमान. अरविंद पारीखा सारको उद्देगपती 'तू सुसेगाद बसून राव, हांव तुकां आनी तुज्या पुताक पोसतां' अशें ताका सांगूक शकतालो. पूण ताणे मुळयेक तशें केन्ना सांगले ह्याना. कित्याक, ताका खबर आशिल्लें, मुळये ताका केन्नाच तप्पार जावचो ना म्हूण! तेव्हा अरविंद पारीखान मुळयेक मेळिल्ले पयशे आपल्या उद्येगांत गुंतयले. आनी ताचें व्याज म्हूण तो मुळयेक म्हयन्याचे पयले तारखेक हजार रुपया दिवंक लागलो. खेरीज मुळयेन आपलो जवारी काडचो धंदो चालूच दवरलो.

तो ठाण्याक रावता. सकाळी उठाटा. रांदता. आपल्या पिशा पोराक जेवंक घालता. ताजें सगळें काम करता. ताका न्हाणयता धुवयता. आनी ताका घेवन जवारी काडपाचें काम करूक वता. ताका केन्नाच कोणे त्या चल्याचेर आहुल्लो, वाजेल्लो, उबगल्लो असो पळोवंक ना. आवयचे मायेन तो अपल्या पुताले सगळें करता.

अेक खेपे हो मुळये गरीब म्हूण अेका मनशान ताका म्हळें, 'तू आमगेर यो. म्हज्या पुताचे पोन्ने कपडे घेवन वच. तुज्या पुताक ते दिस्तादिस्त जातले.' 'मुळयेन हांयेतां' म्हळें पूण तो मागीर केन्नाच तांगेर

गेलो ना.

'पिसो जालो म्हूण किंते ज्ञाले? तो म्हजो पूत. हांव जितों आसासर ताका पोटाक आनी न्हेसपाक कपडो लत्तो केन्नाच उणो करचों ना. सांदेच क्षपडे काय जायना पूण हांव ताजें आंग धांकूक शकतां. लोकांत्या भुरयांच्या आंगावेले उंची कपडे आमकां कित्याक जाय?'

मुळये अजून आनंदीत, प्रफुल्लीत आसा. ताका पळोरन, ताजें उलोवप आयकून कोणच म्हूणचो ना की ह्या मनशान दोंगरायेदें दुख चयलां म्हूण! ठेविले अनंतं तंसेचि रहावे' ही वृत्ती. हे वृत्तिनव ताका स्थितप्रज्ञ केलो ना मू? आसा तातूत मुळये समाधानी आसा. आतां इतली पिराय जाल्या. सत्तर व्यास्तराव्या वर्सा लेगीत काम करचें म्हूण ताका वायट दिसना?

'ना.'

पिशा पोराक सांबाळचें पडटा ताज वायट दिसना?

'ना'

'कित्याक?'

'जर हो पिसो पोर गाणो आशिल्लो, शिकिल्लो सवरिल्लो जाल्यार ताजें लग जावपाचें. आनी लग्न जाले उपरांत ताजे बायलेन म्हजी आडखळ जाता म्हूण सांगून म्हाकां धांवडायल्लो जाल्यार? समजा ताका बरी बायल मेळिल्ली जाल्यार म्हजे लक्ष म्हजे देहाकुटीकडेन वचपाचें आनी म्हकां किंते ना किंते तरी वायट जावपाचें. घडये हांव हांतुणार पडपाचों. आतां हांव सारको बरो आसां पठे ताजें किंते आसा, ह्या संवसारांत देव खंय ना खंय तरी आसा. ताका खबर आसा, हो म्हातारो मुळये दुयेत जायत जाल्यार ताज्या पिशा पोराक कोण पळेलो? तेव्हा ताणे भयानूच म्हाकां धड अवस्थेत दवरला.'

'समजा, तशें घडचें न्हय. पूण तुमची आतां पिराय जाल्या. थुमेकाल शें मर्ण केन्ना येत सांगू नज. समजा तुमचें किंतेय बरें वायट जाले जाल्यार पिशा पोराचो हुसको जावचो ना?'— ताका विवारले, 'ना तुमकां सांगले न्ही हांवें, देवाक सगळचांचो

मीर्गदडक

मीर्ग दडकांचो भार
भार पाख्यांचो घरार
मीर्ग दडकांचो भार
भार घराक अनावर
मीर्ग दडकांचो भार
जळी मळी गळटा घर
गळटा तशें कळटा घर
मीर्ग दडकांचो भार
मना चित्नांचें कोण
असो मीर्गचो भार
फक्त म्हज्यांच माथ्यार!

— प्रकाश वजरीकार

खेळ

म्हज्या माणकुल्याचे बोल
तांकां सुकृताचें मोल

तो मारतना दिमखुन्यो
झड्टा नक्षत्रांच्यो चंवन्यो

माणकुलो झोपाळचार बसता
वाच्यान निर्गुणांत धोलता

ऊंच गगनां गेलो झेल
माणकुल्याचो रंगलो खेळ

— माधव बेरला

हुसको आसा म्हूण. नशिबानसार समजा तशें जालेंच जाल्यार म्हाकां खबर आसा, अरविंद पारीखा सारके देवमनीम ह्या संवसारांत आसात ते ताका मरसर कांयच उणे पडूक दिववें नात. तो पिसो, निराधार म्हूण न्ही, जाल्यार जवारी काडपी मुळयेचो पूत म्हूण!'

कामङ्गांग

— शैलेश राऊत देसाय

(पांडू पावशालो मुम्बयतलो ब्लॉक. सकाळचो वेळ.)

— तांगेलो व्हडलो पूत नरेन्द्र कदेलार बसून पांय हालयत सकाळचो पेपर वाचता. पुराय खादीधारी—लेंगो आनी सदरो घाला.

दुसरो पूत सुरेन्द्र भायर सरपाचे ताकतिकेंत न्हेसपाच्या बोवाळांत आसा. भैस ताजो सुटबुटो.

(‘बेल वाजता. शाणू—तांगेलो चेडो भायर येता.’)

नरेन्द्र : (शाणूक पळोवन) शाणू, आयलो तूं? पयलीं च्या हाड पळोवंया.

सुरेन्द्र : शाणू, बूट पुसपाक आंगसो हाड मातसो. (दार उगडुपाचे थंयच उरता आनी शाणू परतता.)

नरेन्द्र : वा : वा : किंते उल्यलो जाणा मेनन आज ! वा : बहादूर...

सुरेन्द्र : (ताजें उलोवणे आयकून वयलेवयर) उल्यच म्हण सांग ताका. निशेध पत्रां बरोवन धाडटात. फक्कत प्रोटेस्टच करीत रावत म्हणचे. पिकूंदी केंस. (भायल्यान दरती बेल) हो आनीक कोण सकाळी उठून धोंसूक. (दार काडटा आनी आयिल्या मनशाक हिसपांत घरिनासतना फाटीं सरून) नरेन्द्र, कोण आयला पळे ! (भितर वता)

नरेन्द्र : (उसरां ध्यानांत येवन) किंते रे, कोण आयला म्हळे ? शाणू, आरे शाणू. च्या खंय रे ? हांगा ताळो सरांटलो.

सुरेन्द्र : (भितरल्यान) आंगसो मेळना रे अजून शाणू ? चडच जाणवाय जाला मरे तूं हाली ! सांगिलें काम म्हणून सटकरून करपाकूच जायना काय किंते तुज्यान !

नरेन्द्र : (परकणाक पळोवन) कोण, कोण... किंते जाय ? कोणाक सोदता ? कोण तुमी ?

गोदेबाब : पांडू पावशालें घर तें हेंच ? हांगाच रावतात ते ?

नरेन्द्र : हय. हांगाच रावतात.

गोदेबाब : आसात व्हय ते घरांत ?

नरेन्द्र : घरांत ? खबर ना. रावत आं. शाणू ? ए शाणू ? आवा आसा हय रे भितर ?

शाणू : (भितरल्यान) हय आसा. न्हाता.

नरेन्द्र : न्हाता खंय. या बसा हांगा ते येवसर. (गोदेबाब येवन अळंग बसतात) ध्या, हें भितरले पान वाचात. खूब आसा वाचपासारके. घेयात.

गोदेबाब : आसू आसू. वाचा तुमी. हांव बसतां.

नरेन्द्र : म्हजें जालें गा वाचून. संकोच धरून नाकात. (बाबडोसो जावन ते पेपर घेतात आनी बेश्टेच नदर भोंडायतात. शाणू च्या हाडून थंय दवरता.) हाडलो च्या ? भोव बरें केले. (कोप तोंडारु लायता. दुसरे वटेन पेपर वाचता. म्हण्यांत बसला ताजेर लक्ष ना.)

शाणू : बाबा, कोण येयला...

नरेन्द्र : कोण खंय रे ? आं... आं... आं... हे ? आवाक सोदूक आयल्यात. आं. कोण हो तुमी ?

गोदेबाब : म्हाका म्हळे. हांव गोंयचो.

नरेन्द्र : तें जाणां हो. आमीय गोंयचेच. पूण परिस्थिती पळेल्या ? थंय ते, आमी हांगा. कित्याक उपकरता ? कोण तुमी ?

गोदेबाब : हांव ? हांव भाणारी.

नरेन्द्र : खंयच्या गांवचे ?

गोदेबाब : सार्विंश्टितलो. मडगांवा आमचे...

नरेन्द्र : अशें. म्हळचार बायल—भुरगीं हांगाच आसा दिसता ! चले कितले ? चलयो कितल्यो ? लग्नां बी जाल्यांत मू सगल्यांचीं ?

गोदेबाब : ना—ना हांव...

नरेन्द्र : चू चू चू. खन्यानीच आज वायट परिस्थिती जाल्या चलये-कारांची. जाणा मूं हो, आमी मध्यमवर्गीय मेले हो ह्या सगल्या बोवाळांत.

गोदेबाब : हांव हांगा राव—

नरेन्द्र : तेंच म्हणटां. तुमी हांगा रावता म्हणूनच म्हणटां. थंय पळेयात. लोकांनी पयसो जोडलो. गरिबांची पिळणूक चल्ल्या. हें ना तें ना...

गोदेबाब : खूब जोडलो दुडू लोकांनी. मीन म्हण सगले साल्वार. नाजाल्यार—

नरेन्द्र : एकस्प्लोयटेशन ! तें सगल्यांकूच दिसता तशें. मागीर तुमचो किंते अन्याय ?

गोदेबाब : कसलो अन्याय ?

नरेन्द्र : अन्याय, अन्याय चल्ला हो. तुमकां दिसना. पुर्तुगेज गोंय खातलो एक दीस.

गोदेबाब : खातलो ? कसो खातलो ? म्हाका समजना तुमी किंते उल्यतात तें.

नरेन्द्र : कसो ? असोच. कवकवीत तवश्याभशेन.

गोदेबाब : जायत. पूण कालच हांव गोंयसून आयलां—

नरेन्द्र : किंते किंते ? गोंयसून आयल्यात तुमी ? (भितर सुरेन्द्र आयकता. भायर येवन—

सुरेन्द्र : किंते म्हळे तुमी ? गोंयांत साकून आयल्यात ? किंते चल्लां भितर गोंयांत ? सांगा मू हो. सरकाराली मिलिटरी भियेल्या

काय ना ? कुळकुळून बसल्या अशें आयकता.

गोंदेबाब : कित्याक कुळकुळूली ? फोर्त बरी आसा. धाटावयल्यो गायोबैल मेळना जाल्यार लोकात्यो म्हशी मारून खातात. जिबेचो सुवाद खंय तांचो आसा तसो आसा. कांयच जावं ना तांकां.

सुरेन्द्र : शे : अशें शक्यच ना. टेरोरिस्टांक खंय ते फुकफुकतात. आमवेकडेन रिकॉर्ड आसा. तो थंयचो मोंतेर आतां चड दीस काडपाचो ना. जेजूवें नांव घे म्हण सांगात ताका.

नरेन्द्र : हें पळेयात. तुमकां किंते विचारतालों ? म्हळचार, आं... गोंयची एकंदर स्थिती कशी आसा ? भारत सरकारान केल्या ती उपाययोजना पुर्तुगेजाक लागू पडली काय ना ?

गोंदेबाब : तें हांव किंते सांगतालों ? नाय म्हळचार ही उपाययोजना आमकां बादल्या खरी. ताका लागून जाल्या म्हणिटात जाल्यार तें काय हांव नकळं. ताकाच खबर !

नरेन्द्र : तो कोण ?

गोंदेबाब : तो आनी कोग ? देव.

नरेन्द्र : अशें... म्हळचार तुमचें म्हणें किंते ?

गोंदेबाब : म्हजें म्हणें कांय ना. हांव आयिलों हांगा-

नरेन्द्र : तें म्हणिना हो. गोंयाविशीं विचारतां तुमकां. हो प्रस्न कसो सुट्टलो-सो दिसता ?

गोंदेबाब : म्हाका तांतूत किंते दिसपाचें ? दिसूक जाय ताकाच दिसतकर जालें ना ?

सुरेन्द्र : म्हाका दिसलां... म्हाका दिसता... हांव तुमकां सांगतां... नांव किंते म्हळे तुमचें ?

गोंदेबाब : गोंदेशणी माणारी.

सुरेन्द्र : हां- गोंदेशणी, हो प्रस्न आरमांच घेवन सुट्टपाचो. मिळमिळ-साण उपकरना ह्या असल्या कामाक. शठाक शठ मेळूकन जाय. रामदास वाचला मूळ तुमी ? शठासी शठ, उद्धासी उद्धट... तशें जावंक जाय. नाळिच्या गुळ्यांबगर सालाज्ञार बिटकी कवळना. खादी गुठलायली आनी निशेधपत्रां धाडलीं म्हून तो वचपार ना.

नरेन्द्र : अशे ! म्हणिटकर तुज्या मत्तान आरमांच घेवन थंय वचूक जाय.

सुरेन्द्र : हय, हय. मिलिटरीच धाडची पडटली. सगल्या गोंयांक पाखल्यांक कापचे पडटले तेज्जाच गोंयची सुट्का जातली.

नरेन्द्र : आयच्या युगांत आनी ही असली भाशा ! हें उलोवप शंबर वरसां फाटीं कोणूय आयकत आशिल्लो. अिजिप्ताक किंते जालें तें पळेवन भागलेना ?

सुरेन्द्र : किंते जालें ? रशियान धेंकणो घालतकच निवळ्ळें मूळ सगलें ?

नरेन्द्र : रशियाचो भय ? चुकता चुकता. आयचे युगव हिसेक पाढो दिना.

सुरेन्द्र : हिसा-अहिसा. गोयांत चल्लां तें पळेयात. दोळे फुटूक ना सगल्याचे. अहिसेक अहिसा, हिसेक हिसा-गुळ्यो. बाला

मिलिटरी. किंते हो गोंदेशणी, जाता मूळ हो बोवाळ मुंकव-पूल अडयतकर ?

गोंदेबाब : बोवाळ ? हय जाता, अेरान्दाचेर जाता. आनी अजाप न्हय गा ! चोबीस वरां जावचेपयलीं संगलो पुलाचो पूल दिसता न्हय ? कसली जाडू जाता कोण जाणा !

सुरेन्द्र : पूण सरकार भियेता काय नां ? मोंतेर गडबडटा काय ना ?

गोंदेबाब : मोंतेर ? म्हाका काय दिसना. तो टेरोरिस्टांक आयकता ? मदीं मदीं मडगांवच्या क्वार्टेलार हाडिडुलीं आसतात तांगे मडीं.

सुरेन्द्र : कोणाचीं ?

गोंदेबाब : आनीक कोणाचीं ? टेरोरिस्टांचीं.

नरेन्द्र : आगा गोंदेबाब. हिसेक जाप हिसेनव. तांकां फावच.

सुरेन्द्र : (चवताळून) आनी फाटीं सत्याग्रहावेळार किंते जालें ? खंय पावली तुमची अर्हिसा ? पुर्तुगेजांनी दिली मूळ जार गुळ्यो सोडून ? शीः शीः तुमचे अकलेक. (गोंदेबाब हें पळेवन काचाबूल जातात. ते दोगांकडेनय अेकासारके पळेत रावतात.)

नरेन्द्र : सुरेन्द्र, सांवाळून उलय, अक्कल कोणाची काडटा तू ?

सुरेन्द्र : जाय म्हण काडटलो. म्हाका कोणाची भय आसा काय किंते ?

नरेन्द्र : गेट आवट अंट वन्स. तुका हांगा आफ्यला कोणे ? (सुरेन्द्र फाटीं सरता आनी वोगी रावता. मदीमदीं ताजे हात लुवलुवतात म्हण तो कदेलाच्या खांचिनीं काडयो घालता. उपरान्त कदेल जमनीर आपटिता आनी बुटांच्या खांटांनी बिकून मारता.)

नरेन्द्र : गोंदेबाब, किंते हालहवाल थंयची ? च्या, साकर मेळना म्हण कळटा. मागीर कशें जाता तर तुमचें ?

गोंदेबाब : च्या आनी साकर मेळना ? कोण सांगता ? अडो, अजुनय हॉटेलांतली च्या काय आण्यावयर जावंक ना. आनी तांतूत च्या चें नाजाल्यार साकरेचे प्रमाण अुंगे आसवें, तर तेंय काय ना.

नरेन्द्र : बळूक वता जातली.

गोंदेबाब : ती कशी वता ती हांव नकळं, पूण थंय जाय तितली मेळटा.

नरेन्द्र : हय. ती वता ती दिसताच. नाजाल्यार तुमी च्या कशें-पियेतले आशिल्ले ?

(सुरेन्द्र आनीक एक फावट कदेल आपटिता ताचो बोवाळ आयकून) आरे, कदेलां म्होडटा काय किंते ?

सुरेन्द्र : कदेलां कित्याक मोडटलों ? पिशें लागूक ना म्हाका.

नरेन्द्र : कोणाक लागलां तर पिशें ?

सुरेन्द्र : आनी कोणाक ? ह्या बिकांक. थंय तो मोंतेर आनी हांगा हे बिकून. सारकेंव खातात रगत लोकांचे. तांकां-तांकां

(परतो बुटांनी चिड्डिता आनी मागीर वता.)

नरेन्द्र : (गोंदेबाबाक हळू) पिसायो आनी किंते ?

गोंदेबाब : ते किंते करतात ?

नरेन्द्र : हो मू ? आँफिसाक म्हण सांगून वता तो खंय वता देवाक खबर. हालमपेड्डचार पडिल्लो दिसता. हाका ताका जमोवन नाका तसलो बोवाळ. पिस्तुलां...

गोंदेबाब : पिस्तुलां ? तीं कित्याक ?

नरेन्द्र : पुर्तुगेजांक मारूंक आनीक कित्याक ?

गोंदेबाब : ख-कनीच ? (भिप्रेतात. काचावूल जातात.) आनी तुमी ?

नरेन्द्र : आमगेले तत्व निराळे. आमचे स्पष्ट मत आसा की गोंयचो प्रेस्न सैन घालून सुटापाचो ना. आमकां इंटरनेशनल प्रेस्टिज सांबाळूंक जाय. कळळे मू हो ?

गोंदेबाब : कसलो किंते म्हळे तुमी ?

नरेन्द्र : इंटरनेशनल प्रेस्टिज.

गोंदेबाब : (अजून तांकां समजूंक ना) म्हणटकर आमी बेगीन सुटपाचीं चिन्नां ना तर ?

नरेन्द्र : ना. म्हाका काय दिसना.

गोंदेबाब : जावं. तितलेंच बरें जाले ना ? चार पयशे तरी जोडटले लोक.

नरेन्द्र : (मातसो दुबावून) किंते म्हळे ?

गोंदेबाब : अशेंच उरलें जात्यार चार पयशे जातले लोकाकडेन. होच फायदो न्हय ?

नरेन्द्र : म्हणटकर अशेंच हें उरचें अशी इत्सा तर गोंयच्या सगल्या लोकाची ?

गोंदेबाब : हय म्हणूंयेता आनी नाय. पूण ना कित्याक म्हणचें ? तुमकां दिसना हें सगले किंते घडटा ताजेवरसून ?

नरेन्द्र : (मातसो ताफार जावन) तुमचे सारके लोक आसात म्हण पुर्तुगेजाले फावलां.

गोंदेबाब : कोणाय सारके जायना. पूण फावलां खरें ताजें.

नरेन्द्र : तुमच्यांत तुमी आमकां भरसूं नाकात. आमी पयस आसांत.

गोंदेबाब : आमी लागीं आयल्यात ते ताराच लागून. अशा वेळार आमकां ताणेय सोडल्यार कशे जायत ?

नरेन्द्र : तुमचो धन्दो किंते हो ?

गोंदेबाब : म्हाका म्हणटात ? म्हजें किंते, चल्लां. मेळटा हातपांय आसासर.

नरेन्द्र : हांगा आमगेर तुमचे किंते काम ?

गोंदेबाब : म्हाका पांडुबाब जाय आशिल्ले.

नरेन्द्र : तांचे कडेन कसले काम ?

गोंदेबाब : काम म्हळचार-काम कसले ? पळोवया ते किंते करतात ते.

नरेन्द्र : चड म्हत्वाचे दिसता ! आमकां सांगपाचे न्हय ?

गोंदेबाब : हय. म्हत्वाचेच.

नरेन्द्र : बरे संवकळले दिसतात. हुशार आसात.

गोंदेबाब : हुशार म्हळचार. हातूत कसली हुशारी ?

नरेन्द्र : हें पळेयान. तुमी भायलेभायर चलूक लागल्यार बरे.

गोंदेबाब : कित्याक ? कामाक तर आयलां. मुदम आयलां आनी तर्शे किंते उल्यतात तुमी ?

नरेन्द्र : तुमगेले काम हांगा जावाचे ना. तुमी चलू लागात.

गोंदेबाब : अशे किंते हें ? तुमचे थरलां तर.

नरेन्द्र : हय. सगले थरलां. बरे भशेन वाट धरात.

गोंदेबाब : मागीर तांणी म्हाका हांगा आकोवन हाडलो कित्याक ?

नरेन्द्र : तुमी किंते दुसऱ्याचेर शिताडो वडोवंक सोदतात काय किंते ?

गोंदेबाब : कसलो म्हाका समजना तुमी किंते उल्यतात ते.

नरेन्द्र : आतांच समजायतां. सुरेन्द्र, ए सुरेन्द्र, हो भायर गेलो काय किंते ? सुरेन्द्र, ए सुरेन्द्र (तो भितरल्यान 'ओ' म्हणटा आनी भायर येता.) यू सी, हियर इज ए नोटोरियस फेलो कमींग फॉम गोवा. आय सस्पेक्ट हिम टु बी ए-

नरेन्द्र : म्हाका दिशिल्लेंच. पळेनाफुडे दिशिल्लेंच. हे-हे कोण तू-पयलीं सांग.

गोंदेबाब : हांव...ब...ब...ब...ब... (कडकडटात)

सुरेन्द्र : समजला किंते तू ? हांगाच्यो गजाली काढूक आयला तू ? तुका दिसले किंते ? आमी फटवतले म्हूण समजल्लो ? चोर...

गोंदेबाब : हें किंते म्हणटा...तु...तु...तु...तु...मी.

सुरेन्द्र : बावळो जावं नाका. तुका आतांच दाखयतलों आशिल्लों. व्हडले गोय. पूण हात धरल्यात आमचे. घरां पिस्तुलां द्वरूंक दिनात. नरेन्द्र, हो असलो तसलो न्हय, म्हा खांपो आसा. हाका असो सोडूक जायना.

नरेन्द्र : तू बरे भरेन सांग. खरें खरें सांग. आमी तुका सोडटां. सत्य उल्य. आमचो आग्रह आसा. नाजाल्यार कायद्यान चलचें पडटले.

गोंदेबाब : हांवे किंते...ते...केलां...अशे किंते करतात तुमी ? ...पांडुबाब ? ...पांडुबाब ? तांचे न्हाण जावंक ना ? ते येवं दी ..नाजाल्यार...बरे. आसूं दी ..हांव वतां.

सुरेन्द्र : खंय वता तू ? आतां धाडां तुका आर्थर रोडार. असले धंदे करता ? आमकां खबर आसा बरे भरेन. कोणाकोणागेर तुमी भांवतात ते. अशे तरेन पयसो मेळोवये परस शेण खायात.

नरेन्द्र : सुरेन्द्र, वायट भाशा आमकां सोबना. चल, बंदोबस्त कर.

सुरेन्द्र : तो बंदोबस्त जायसर हांव ताजो हांगाच बंदोबस्त करतां. तू चल, फोन कर पोलिसाक.

गोंदेबाब : पोलिसाक ? तो कित्याक ? आवय म्हजे... (कडकडटा) हांवे किंते केलां तुमचे ? नाका, नाका, पांया पडटां तुमच्या. पांडुबाब, पांडुबाब, (ते मोटच्या मोटच्यान उले मारतात आनी भितर धांवपाक पळेतात. सुरेन्द्र तांकां घट धरता आनी

ताचेर एक लावंक वता. म्हणसर... पांडुबाब भितर सरतात.
काटल्यान शाणू आसा.)

पांडु : नरेन्द्र, सुरेन्द्र, किंते चलां ? कोग, गोंदेबाब ? केन्ना आयले ? (दोगूय जाण काटीं सरतात.) केन्ना आयले ? चड वेळ जालो ? (गोंदेबाब कडकडात आनी रडकुळे परतल्यान जाप दिनात) तुमी उलयनात कित्याक ?

शाणू : ते येयत्यार जायतो वोगोत जालो ! अर्द वर जातेले.

गोंदेबाब : आनी म्हाका कोणेच कशें सांगलेना ? तुमकां अजें किंते जालां गोंदेबाब ? या, बसा अशे. शाणू, चल, च्या बी घेवन यो. आनी तुमी किंते पळेतात रे ? किंते घडलां ? कसलो बोवाळ ? (ते नेटान भितर वतात.)

पांडु : तूं कोणाक रावला रे हांगा ? चल, सटकरून च्या घेवन यो. (तो वता) या, बसा.

गोंदेबाब : ना पांडुबाब. वतां हांव.

पांडु : खंय वतात ? गोंयांतसून केन्ना भायर सरले तुमी आनी पाश्ले केन्ना हांगा.

गोंदेबाब : काल पावलों. आज सकाळीं तुमकां मेळचें म्हळें.

पांडु : बरें केले. पूण तुमी थेट हांगाच कित्याक आयलेना ? तुमकां किंते परकेपणां आशिलीं ? दुसरे कडेन कित्याक रावले ?

गोंदेबाब : अँब्रिगाद, पांडुबाब. तुमच्या ह्या उतरांनीच जीव भरलो. आतां वतां हांव.

पांडु : किंते ? खंय वता ? च्याय घेवचेना ? शाणू, ए शाणू ?

गोंदेबाब : नाका नाका पांडुबाब, म्हाका आतां वचुंकच जाय.

पांडु : पावलेच ना आनी वचपाचें-शें म्हणम्हणसर ?

गोंदेबाब : ना ना... तशेखातीर न्हय. म्हाका आतां रावन दिसना. मन उठला

पांडु : किंते ? अशें किंते हें ? या बसात तरी. आमचें उलोवपाचे आसा तें करुया.

गोंदेबाब : कसले उलोवप ? म्हाका कांय सांगसारके ना. वतां हांव.

पांडु : गोंदेबाब, किंते घडलां तुमचें ? आंग बी तापू ना मू ? कडकडात कित्याक ?

गोंदेबाब : ना, ना. शे ! जोर कित्याक येतलो ? हांव बरो आसां, बेस बरो आसां.

पांडु : तुमी आयिल्ले तें वाम थंयच उरलें.

गोंदेबाब : हांव कामाक आयिल्लो न्हय ? हय. पूण आसू तें आतां. हांव वतां.

पांडु : गोंदेबाब, म्हाका तुमचें आरोग्य बरें दिसना. तुमी आतां वचुंकच नाकात. हांगाच रावात.

गोंदेबाब : हांगा ? हांगा ? ना, ना, ना. हांव वतां. म्हाका वचुंकच जाय, वचुंकच जाय.

पांडु : अशे हे परिस्थितीत हांव तुमकां सोडपा ना (गोंदेबाबाचो हात धरतात. म्हणसर नरेन्द्र आनी सुरेन्द्र भायर येतात. सुरेन्द्राल्या हातांत काळो बावटो. नरेन्द्राल्या हातांत एक

पोस्टर. ताजेर वरयला. 'अन्न-सत्याग्रहः' गोंदेबाब आनी पांडुबाब हांचेमदीं येवन मोत्यानी रावतात. पांडुबाबांक तें पळोवन लज जाल्या आनी गोंदेबाब तरु आकुळपिकूळ जाल्यात.)

पांडु : हें किंते चलयलां तुमी ?

सुरेन्द्र : प्रोटेस्ट. शेम, शेम, शेम.

नरेन्द्र : अन्न-सत्याग्रह.

पांडु : कित्याकातीर ? (नरेन्द्र आनी सुरेन्द्र गोंदेबाबांकडेन बोट दाखयतात.)

गोंदेबाब : पळेले ? पळेले ? तुमीच पळेयात. हांव वतां आतां. बरें येतां. (ते ताकतिकेन भायर सरतात. शाणूलो च्या येता.)

शाणू : हो हाडलो च्या धनया. आरेच्या, खंय गेलो काय परकी ?

सुरेन्द्र : शाणू, च्या हांगा हाड. परकी गेलो. (पांडुबाबांचे आतां-मेरेन लक्ष गोंदेबाबाकडेन आशिल्ले. थंयच दोगांय भावाचे वता. उपगन्त ते परततात.)

पांडु : (तिडकीन) कोण मनीस हो, आनी किंते...

सुरेन्द्र : तुमीय वळखना काय किंते ? जाले. म्हाकाय दिशिल्लेच.

नरेन्द्र : म्हाका दुबाब आयिल्लोच. वळखैख नासतना लोकांगेर येवप आनी तें कित्याक तें कळळे मरे तुका सुरेन्द्र ?

सुरेन्द्र : आमकां लागून. पळे, पुर्तुगेज कसो भियेता तो. ताका सिआय. डी. आमगेरुच कित्याक धाडूक जायशिल्ले ? जाणा, गोंयचो प्रस्न आसा जाल्यार तो हांगा, ह्या घरांत.

नरेन्द्र : तशें म्हणिना हांव. भारत सरकाराक फटोवन स्मगलिंग करता तांतलोच तो एक. आवा, तुमकां कित्याक सोदतालो तो ?

पांडु : (तिडकीन) म्हाका खबर ना.

नरेन्द्र : स्मगलर, स्मगलर. असल्यांक धरून सी. आय. डी. कडेन पावते करुंक जाय. आमच्या आवाकडेन बरेपणां जोडूक आयिल्लो. वळखी मोट्यांच्यो आनी धंदो खोट्याचो. आमच्या नांवार अशी ही जोड करप आनी मागीर घे. चंगळ. मारतात मजा, पियेतात सोरो, काडिटात मिनां. बरें शिकलो. तरुय हांव ह्या तत्वाचो पडलो. नाजाल्यार अवळय सुरेन्द्राकडेन पावतो करतलों आशिल्लो.

सुरेन्द्र : म्हाका अशे किवाटे येता म्हण सांगू ? असोच वचूं आनी धरून हाडू त्या चोराक. पयस पावचोना. लागींच आसतलो. भायर बी रावंक ना मू आमच्यो गजाली आयकूक ?

पांडु : (सहन जायना जाल्याना.) आरे, हें किंते करतात तुमी ? म्हाका पिसो करपाचे यवजिला काय किंते ? विद्वाट्यांनो, ह्या घराची अबू तरी राखात. त्या मोट्या नाकांक कोळसो सारोवंक नाकात. पुरो जाले.

नरेन्द्र : आवा, किंते जालां तुमकां ? त्या बळेंकवाल्याचो तुमकां येदो कड ? भांगर चोरून ती हाडटा आनी हांगा विकता ते बरं करता ?

सुरेन्द्र : हांगच्यो गजाली आयकून त्यो थंय पावत्यो करप हीं बरीं कामां ? असले धंदे करून पोट भरतल्यांक मेकले सोडप ?

पांडु : नरेन्द्र, सुरेन्द्र, तुमी बरे आसात मरे ? ना. म्हाका दिसना. म्हज्या नशिबांतच आयलां हें सगले पळोवपाचें. आसू. मातशे जाता जाल्यार कदेलाई बसात. तें हाण्ठांतले सामान मातशें कोनशाक वडयात. आजच हांव तुमकां हें बखेरचें सांगूक सोदतां, कळळें ? (सु. आनी न. कुरवांनी अेकामेकांक 'कितें' म्हण विचारतात. मागीर त्यो बडयो व्हरून कोणशाक दैवरतात आनी अचल्य येवन बसतात.) जाणा तू नरेन्द्र, आमगेले पावशाले घराणे केदें नावास्तें, जाणा तू ? पूण कर्मभोग ! कर्मात आशिल्ले खंयत चुकना. म्हज्या वेळार, हय-तेवा आमचो गोंयांत रावतिको. हांव हय-हय सोला वरसांचो जातां, चलयेकारांच्यो ह्यो उडप्यो पडटाल्यो म्हज्या थळावातीर. (ते मान हाल्यतात. शाणू फाटल्यान अजापान आयकता.) कूळ पयर्लिचेंच मोटें आनी नांव आशिल्ले. म्हजें लग्न जालां सुमार अठरा वरसांचो आसतना. कळळें ? आनी आतां, नरेन्द्र, तू म्हजो व्हडलो न्हय ? (तो हय म्हणटा) तुका कितलीं वरसां ?

नरेन्द्र : तेत्तिस.

पांडु : तुजे फाटलो सुरेन्द्र. कितल्याचें रे तुका ?

सुरेन्द्र : एकतिसाचें.

पांडु : आनी तुमची लग्नां अजून कित्याक जायनात ?

नरेन्द्र : आबा, मदीच लग्नाचें-शें कित्याक काडेले ?

पांडु : तेंच सांगतां. आयकात फुडे. तुमचे लग्न कित्याक जायना जाणा तू ? एकलोय चुकून लेगीत आजमेरेन म्हजेंकडेन काय येवंक ना. तुमचे कडेन आयल्यात ? (ते एकामेकांक दोळचांनी विचारतात आनी मागीर ना म्हणटात.)

सु. न. : ना.

पांडु । आमच्या घरांतले पयसो काय अजून ना जावंक ना. देवा दयेन अजून वरें चललां. खरें म्हळचार येन्नासर सुनो आनी ल्हानसान भुरग्यांनी कुचकुचीत भग्याचें सगले घर. पूण कर्मभोग ! -नशिबांतले काढूक नज. तुमचीच करणी तुमीच मोगतात आनी मदीं हांव हुमकळां.

सुरेन्द्र : आबा, आमो लग्नच करवेनात.

पांडु : आनी तुमी जातले म्हळे तरी खंय तें जावंक आयलां ? तशेच रावात. समजले ? सुरेन्द्राक दिसता दिसता तो मनीस मोंतेरीचो भाव. आनी तुका, नरेन्द्राक दिसता येतावेता तो मांगर-हाडपी. मांगर हाडटले थंयच उरले. ते तुमच्या हाताक लांगूक पिशे न्हय. येदोळ आयिल्लो तो, हय गोंदेवाव, तो मांगर हाडटा काय ना हांव नकळ, तुमी जाणा जातले. पूण नरेन्द्र, हांगा तो आयिल्लो तो मात तुजेवातीर आपली चली घेवन.

न. : सु. : चली ?

-■-

हैं गीत रातभर लाशीत रावले

हैं गीत रातभर लाशीत रावले
काळखांत म्हजें काळीज पाशीत रावले.

दाटले ओले सूर, दोळचांत दुकांचे
आंगभर काजळ काळे फाशीत रावले.

ओंठावयले तुजे ते वसंत सुवाळे
काळजांतले दुख म्हजें ताशीत रावले

पापण्यांचे देगेवयले निस्तूंक लागले पाणी
म्हजें किणेल्ले भान पुशीत रावले.

जळळें मन म्हजें, ह्या बिण काळखांत
रांपिल्ली व्यथा म्हजी घांशीत रावले.

ओंठावयले बोल, ओंठांक परकी जाले
काळजांतले खोल घाय सोंशीत रावले.

-परेश नरेन्द्र कामत-

आमच्या भुरगेषणांत आमकां शिकोवंक एक मास्तर येतालो, ताची म्हाका याद आसा. तो आमकां संस्कृत व्याकरणाचें पुस्तक सगळचाचें सगले तोंडपाठ करूंक लायतालो. त्या पुस्तकांत चिन्नांचो उपेग केल्लो आशिल्लो. पूण त्या चिन्नांचो अर्थ मास्तर आमकां स्पृश्ट करून केन्ना सांगनाशिल्लो. दिसाफाटल्यान दीस वताले आनी आमी कसले तरी अनवळखी वस्तू खातीर एकासारके परिस्त्रम करतांत अशें आमकां दिसताले. म्हणटकच आमची अवस्ता थेट त्या एका दुखवादी तत्वगिनान्यासारकी 'Pessimist' जाताली. त्या तत्वगिनान्याक संवसारांतल्यान विसव घेतले बगर चलतल्या कर्माची गतीच फक्कत दिसताली वा तितलीच तो पळेतालो. पूण ताका पूर्णविस्तेंतली सासणाची थंडाय केन्नाच दिसनासली वा ती पळोवपाची बुद्दद्यु जाय नासली.

- रवीन्द्रनाथ टागोर

• • •
- पडटलो ? जायत्यो वाटो मेळटल्यो. चडटलो ?
अेकूच वाट आसा.

मृगकराज

मूळ बरोवपी : जाँत बुनयान

रूपकार : माणिकप्रभु नायक गावणेकार

सत्यवानाक देवदुतान दिल्या पुस्तकाची याद जाली. कित्याक तर तें पुस्तक आशिल्ले ताच्या सासणाच्या आनंदाचो साठो. ताणे बोल्मांत आसा जाल्यार पळेले. पूण थंय तें नाशिल्ले. ताका सामको हुसको जालो. खंय आसत काय तें पुस्तक ! खंय वडयलां काय हांवें तें पुस्तक ? ताका किंते करवें तें कळना जाले. त्या पुस्तकाची तर ताका सामकीच गरज आशिल्ली. ताणे मनांत म्हळे. 'किंते पिशेपणां केली हांवें ? मातशी मातशी ताका याद जावंक लागली. हय. जंय हांव विसव घेतालों थंयच तें पुस्तक पळलों आसतले. तो परतो त्या जाग्यार बचूक लागलो. आपणाचेरव तो फडफडालो. खरें म्हळ्यार थंय ताका थोडो वेळव विसव घेवपाचो आशिल्लो. पूण थंय तो रातभर न्हिंदलो. रडत रडत आपणाक व गाळी संवत धांवत त्या जाग्यार परतो गेलो. परतो गेल्यान कितलासोच वेळ ताचो फुकट गेलो.

ताका तें पुस्तक मेळळे काय ? सादे चुकीन ताचें लुकसान कितले जाले पळे ! तें पळे पुस्तक थंयच पळलां. सत्यवानान तें बेगीन बेगीन उखल्ले. आनी देवाचे ताणे उपकार मानले. पुस्तक मेळ्टकूव ताका खुबच खोस जाली. आनी रोखडोव तो परतो मार्गाक लागलो. आतां दीस सोंपत आयिल्लो. तो काळ्खांतच वचूक लागलो. वाटेर दुश्ट मोनजात मेळ्ठी जाल्यार फटींग आनी पळकाडी म्हणटाले तशें म्हाका तो फापसून खातली. अशी मनांत म्हणतच तो वचूक लागलो. ताचे सामकार ती ओडलावणी सुवात कसली आसा

काय ? हय ती ओडलावणीच आसा. ते सुवातेचे नांव 'सुंदरकाय ? ती सुवात त्या रस्त्यालागीं व आशिल्ली. सत्यवानान ती सुवात पळेली तो खुशालभरीत जालो. विसव घेवपाचातीर तो थंय बेगीन बेगीन वचूक लागलो. पूण ती वाट अशीर आशिल्ली. आनी ते वाटेच्या शेवटाक एक ल्हानशें घर आशिल्ले. आनी त्या घरा सामकारव दोन वृडले शींव आशिल्ले. खरें म्हळ्यार त्या शिवांक सरपळेन घट्ट बांदिल्ले, पूण तें सत्यवानान खंय पळेलां ? ह्याच शिवाक पळोवन फटींग आनी पळकाडी परते गेले. सत्यवानाकय भंय दिसलो. परतें वचवे अशें ताकाय दिसले. कित्याक तर फुडे वचप म्हळ्यार साक्षात मरणच. पूण घराच्या दरवट्या लागीच राखण करपी उबो आशिल्लो. ताणे सत्यवानाक पळेलो आनी तो आड्डून म्हणूक लागलो, 'आरे, असो भियेता कित्याक ? शिवांक भियेवं नाका. तांकां बांदल्यात. यात्रिकांचो खंयमेरेन विस्वास आसा तें पळोवपाकूव तांकां थंय दवरल्यात. सामको नीट वाटेन यो म्हणटकूव तुजे वाटेक कोणच वचचोला.' ताणे सांगले. तशें तो भियेत भियेत नीट भितर येवंक लागलो. वाटेर शींव वृडल्या वृडल्यान आडुले. पूण ताका तांणी कांयच केले ना. दाराकडेन पावतकच सत्यवानान राखण करतल्याक म्हळे. 'हे घर कसले ? आयची रात हांगा हांव रावू ?

राखणदार : हे घर दोंगुलेच्या धनयान बांदलां. यात्रिकाचे सुख सोई खातीरच बांदला. हे. बरें तू खंय साकून येता ? तुका खंय वचपाचे आसा ? तुजे नांव किंते ?'

सत्यवान : हांव नासाडी शारांतले इत येतां. म्हाका अमर जीण शाराकडेन वचन चें आसा. आयची रात हांव हांगा र वन फाल्यां हांव वतलो. म्हजी पिशेवर च म्हाका नडलो. ते दोंगुलेचेर मातमो विसव घेतलो आनी थंयच केन्ना न्हिंदलों तें कळळन ना. इतलेय जावन हांव वेगीन पावतलो आशिल्लो. पूण हें पुस्तक थंयच विस्वन हांव फुडे आयलो. आनी तें हाडपाखुतीर म्हाका परते वचवे पैडले. म्हूण म्हाका कळाव जालो.

राखणदार : अर्जे कांय नज. हांगा वस. कांय सेवा करपी बायलांक हांव आपयतां.

अशें म्हूण रौखणदारान घांट वाजयली. थोडो वेळ जातकच एक सुंदर आनी शात दिसपी बायल आयली. तिचे नांव आशिल्ले विदेकबाय. तिका कित्याक आपयलां काय म्हूण तिणे राखणदारक विचारले. राखणदारान तिका सगळी गजाल सांगली. 'आनी म्हळे 'तुका जे किंते बरें दिसता तशें कर.' तिणे सत्यवानाची मायेन वासपूम केली. तिका कांयच लिप्यनासतना सत्यवानान सगळी खबर सांगली आनी विचारले, 'हांवे राखल्यार जायत हांगा.' तागेली सगळी खबर आयकून तिचो गळो भरून आयला आनी तिणे म्हळे, 'घरांतल्या आनीक दो. तिगांक हांव आपयतां. ते प्रमाण तिणे आनी तिगांक आपयले. एकलेचे नांव 'समजिकायबाय', दुसरेचे नांव 'सद्गुरुबाय' आनी तिसरेचे नांव 'दानतबाय' त्या सगळ्यां जाणी येवन ताका घरांत घेवन गेल्यो. तांणी ताका खावपाक पियेवपाक दिले तशेंच जेवण जायमेरेन तीं सगळी ताचेलागीं गजाली मारपाक बसलो.

सद्गुरुबाय :— म्हाका खात्री आसा, तुमकां हांगा कांयच त्रास जावंचेना म्हूण. तुमचेकडेन उलोवपाक आमकां खोशी जाता. तुमचो प्रवास कसो जालो ?

सत्यवान :— तुमचे देव बरें कहू. तुमी म्हजी हांगा आदरसत्कार बरो केलो. बरें जावं तुमचे.

सद्गुरुबाय :— पूण तुमी अशे यात्रीक कशे जाले ?'

सत्यवानः— महज्या मनाचो सामको घुस्मटमार जालो. हांव ज्या शारांत रावतालो त्या शाराचो आतां नाश जावपाचो आसा अशी म्हजौ खात्री जाली. म्हाका कांप्रच सुचना जाले आनी देखुनच हांव प्रवासी जालों.

सद्गाठुबायः— पूण ह्याच मार्गनि तुमी कशे आयले ?

“ सत्यवानः— ईश्वराची तशी गित्सा ! हांव असोच विचार करीत उबो आसतना देवदूत अकस्मात म्हजे म्हन्यांत उबो रावलो. ताणेच म्हाका ही वाट दाखयली.

सद्गाठुबायः— मागीर तुमकां बोधकरपी मेळ्योच आसतलो.

सत्यवानः— हय तस. ताणेच म्हाका कितल्योश्योच गजाली सांगल्यो आनी दाखयल्यो. तांतूत तांतूत तीन गजाली हांव कसोच विसरचोना. पयली गजाल म्हळ्यार ईश्वराची आमचेर खूब कृपा आसा. दुसरी ती आमच्या काळजांत आसा. पूण मनीस देवागसून पयस वचत आसा. तिसरी गजाल म्हळ्यार मनशाक तागेल्याच कर्माचीं फळां भोगचीं पडटात. मागीर हांवेच व्हडलो म्हाल आनी भांगराची मुक्त्याकी घाली मनशां पछेलीं.

मागीर ताचे फाटीवयले वजे कशे पडले आनी ताच्या मनाक बरें कशे दिसले, देवदुतान खंयच्यो खंयच्यो वस्तु दिल्यो हैं सगळे तिगांकय ताणे सांगले. तशेच आळशी भोळो वी कशे मेळ्यो आनी तांची भेट जाय-मेरेन किंते किंते घडले ती सगळी खवर सांगली.

समजीकायबायः तुका तुज्या गांवाची याद येता काय नारे ?

सत्यवानः केन्ना केन्नाय येता. पूण तिटकारोय येता. आनी अमर शाराकडेन वतलों जाल्यार त्या गांवाचा त्याग करचोच पडटलो.

समजीकायबायः पूण गांवच्या कांय गजालिची याद येताच आसतली तुका !

सत्यवानः हय. म्हज्या मनाआड कांय गजाली जातात. खरें म्हळ्यार म्हज्यो . आवडी रोकडचोच कश्यो बदलू येतल्यो ? वायट संवयो, निन्द गजाली हांवे केन्नाच

सोडून दिल्यात. म्हजे भितर वायट आनी बरे गूण आसात. वायट गुणांचो म्हजेर परिणाम जावचोना असो हांव येत्न करतां.

समजीकायबायः तुजे भितरले वायट गूण सामके ना जावन गेल्यात अशें केन्नाय तुका दिसलां आसतले.

सत्यवानः दिसता तर ! तशें केन्नाय जाता. पूण जेन्ना तशें घडटा तो खीण मात चड मोलादोक आसता.

समजीकायबायः पूण अशें केन्ना दिसता ?

सत्यवानः केन्ना केन्ना हैं पुस्तक वाचून दिसता. तर केन्ना केन्ना देवाची मूर्त फळोवन दिसता. तर केन्ना केन्ना हांव म्हज्या ध्येयाकडेन एकरूप जातां तेन्ना म्हाका तशें दिसता. ध्येयाकडेन एकरूप जानुकूच म्हज्या मनांतले वायट विचार सामके विरगळून वतात.

समजीकायबायः अमर शाराचो तुका ध्यास कित्याक लागला ?

सत्यवानः ईश्वराचें खासा म्हाका दर्शन जावचे अशें दिसता. जंय मरण ना दुख्व ना, जंय थंय, निर्मळकय आसा, सगळ्या वाटारांतल्यान ३० शांती ३० शांती आवाज आयकूक येता असली सुवात पळोवपाक म्हाका खुशालकाय जातली.

दानतबायन ताका हळूव म्हळे ' तुजे लग्न जालां ?'

सत्यवानः हय तर, म्हाका वायल आनी चार भुर्गीं आसात.

दानतबायः मागीर तांकां बराबर घेवन तूं कित्याक आयलो ना ?

सत्यवानः तांकां म्हजो मार्गच पसंत ना. हांवें तांकां कितले सांगले पूण म्हजे आयकता कोण ?

दानतबायः देव तांकां सदबुद्धी दिवं.

सत्यवानः हय, हांवय देवाची तशीच प्रार्थना करतां. कित्याक तर हांव तांचेर खुब्र माया करतां. आनी तांकां बेस्टेंच सांगचे परस म्हजे जिणेंचे कुरुवच तांकां वाट दाखयतले. देखुनच तांचे बराबर चड वेळ अलोवपांत हांवे होगडायलोना.

ती अशेभयेन युलोवपांत गुल आसतना तांच्या मनशान जेवण जालां म्हूण सांगले.

जेवणाक बरे बरे जिनस केल्ले. जेवता आसतना तांचो ह्याच विशयाचेर गजाली चलताल्यो. देवान मनशाखातीर कितले कश्ट सोंसल्यात, देव मनशाच्या काळजांत आसा, इतलेंच न्हय मनीसच ईश्वररूप जावंक शकता. हाच्यो कितल्योश्योच देखी ' समजीकायबाय ' दिवंक लागल्यो एका अवतारांत देवान खासा कश्ट सोंसून लोकांक सूख कशें दिलें तें तिणे सांगले. तशेव दुमन्या एका अवतारांत देवान लोकांक संकश्टांतल्यान कशें वा वयलें आनी लोकांक कर्तूप करपाक लावन ईश्वररूप कशें दाखयलें, हेय तिणे सांगले. तिणे व्हड व्हड मनशांच्यो देखी दिवन ताच्या मनाक उबारी हाडली. आनी एका अवतारांत देवान आपूणच बळी वचून लोकांक मागाचो संदेश कसो दिलो तें तिणे ताका सांगले. इतलेंच न्हय तर फाव त्या मार्गनि गेल्यार ईश्वराचें दर्शन जाताव जाता हैं तिणे नेट दिवन सांगले. फुडे तिणे म्हळे ' गरीब, गिरेस्त असो फरक देव केन्नाच करिना. तशेच देव अमर शारांतच रावता अशें ना. तो सगळेकडेन वास करता. तुमी गरीब जाले किंते वा गिरेस्त जाले किंते, गोठ्यांत जल्म जावं ना जाल्यार म्हालांत जल्म जावं-जो ईश्वराची भक्ती करता, सेवा करता ताचे फाटल्यान तो उबो आसता.' कितलो वेळ मेरेन असल्यो गजाली मायेमोगान तांच्या चलताल्यो. मागीर ताच्या निहिदपाची वेवस्था तिणे एके कुडींत केली. ते कुडींचे नांव आशिलें ' शांतताय .' थंय तो सकाळ जाय मेरेन निहिदलो आनी सकाळीं उठटकच ताका त्यो अभ्यासकुडींत घेवन गेल्यो. थंय तांणी ताका एक पुस्तक दाखयलें. पुस्तक बरें जाड जूड आशिलें. त्या पुस्तकांत ताका तागेल्या संबंदान फाटल्या आयुश्यांतल्यो कितल्योश्योच गजाली वाचूक मेळ्यांचो. तशेच मनशान कितल्योय जरी चुको केल्यो आनी जर ताका पश्चत्ताप जालो तर देव ताका बळ्या मार्गनि व्हरतलोच. मागीर त्यो ताका शस्त्रां दवरता ते कुडींत घेवन गेल्यो. थंय तरेकवार शस्त्रां पळोवन मत्यवानाक अजापच जालें. आतां मेरेन मनीतजातीन बापरलेलीं शस्त्रां पळेलीं. हींच शस्त्रां घेवन

देवान बायट शक्तिचो नाश आतां मेरेन केला आनो फुडेंय तो करतलो. हें मगळे पळोवन सत्यवानाक खोस जाली. आनी तो वचपाक सोदूक लागलो. पूण तांणी ताका आग्रो करून त्या दिसा दवरलो. कित्याक म्हळचार ताका दुसऱ्या दिसा सुंदर दोंगोर दाखोवपाचो तांचो बेत आशिल्लो. आनी खरेंच दुसऱ्या दिसा सकाळी त्यो ताका घराचे गच्चेर घेवन गेल्यो आनी तांणी ताका दक्षिणेकडे न पळोवंक सांगले. थंय ताका किंते दिसले? सत्यवान तर एकासारको पळेत रावलो. कित्ले सुंदर शार तें! त्या शाराभोवतणी झाडपेडांनी गच्च भरिल्ले दोंगर आशिल्ले. वचत थंय पाचवें चार दिसताले. ऊंच सुरुचीं झाडां, वेगळचा वेगळचा फळांनी आनी, फुलांनी भरलेल्यो वाली आनी रुख, दाखांच्या घोसांनी भरलेले बाग, झुळझूळ व्हांवपी झरे. खरेंच कितलो ओडलावणो देखाव दिसता हो. तो पळोवन सत्यवानाची तर समाधीच लागली. तांणी म्हळें, देवानच यात्रिकांचातीर हें शार वसयलां. तूं थंय पावतकूव तुका थंय अमर शाराचो दिंडी दरवट दिसतलो. मागीर तांणी ताका उपेणी पडसारकी शस्त्रांय दिली. तांकां निमांणे नमस्कार करून तो फुडे वचपाक लागलो. सत्यवानान राखण करप्याक विचारले: 'आनीक कोण यात्रीक फुडे गेला ह्य रे?

राखणकरपी : ह्य तर, ह्या यात्रिकाचे नांव आसा विश्वास.

सत्यवान : किंते? विश्वास? तो तर म्हज्याच गांवचो सामको म्हजो शेजारी. वरें. तो कितले पयस पावला आसतलो?

राखणकरपी : चड करून दोंगुल्ली देवला आसतलो.

मागीर सत्यवान आपले वाटेक लागलो. पूण विवेकबाय, दानतबाय, समजीकायबाय आनी सद्भावूबाय ताका पावावपाक दोंगुले मुळसी मेरेन आयल्यो. वतना सत्यवानान म्हळें 'वयर चडून वचप कठीण आसलें तरी सक्यल देवप जात्यार चडच भंय दिसपी आसा. हें आयकून समजीकायबायन म्हळें, ह्य तर देखूनच आमी तुका पात्रोवपाक आयल्यांत. कसलोय आदार घे नासतना

मनशाक 'मानखंडणे'चे घाळीतल्यान वचप तशें चडच कठीणआसता. म्हण, आमी तुका सांगात केला.'

सत्यवान ल्हव ल्हव करून काळजी घेत दोंगुली देवूक लागलो. मदीं मदीं तो थोडोसो आदार घेतालोच. सक्यल देवतकच, तांणी ताका इल्लीशी भाकरी खावपाक दिली. आनी तो फुडे वचूक लागलो. 'मानखंडणे'चे घाळीतल्यान वचप ताका सामकेच वठण दिसूक लागले. मातसो पयस पावता म्हणसर ताका एक सामको अळशिकावणो मनीस मेळळो. ताचें नांव आशिल्ले दुश्टबुद्दी. सत्यवान मातसो भियेलोच. पूण पळून वचप यांग नाशिल्ले. देवाचें नांव घेवत ताणे त्या संकश्टा सामकार वचपाचें थारायले. दुश्टबुद्दी एक खरोच राखेस. आशिल्लो. ताका पळोवनच किल्स येतली तागेले वटबटोत दोळे, नुसत्याच्या खवळचांची कूड, वांसवेला भशेन पांय आनी पोट पळे कितले व्हडले तें! पोटांतल्यान फकत उजो आनो धुंवर येतालो. ताका व्हडले व्हडले सुकण्यावरी पांखाटे आशिल्ले. ताच्या तोंडाचो जवडो तर सामको शिवाब्रजेन आशिल्लो. तो सत्यवानाकडे एके नदरेन पळेत म्हणूक लागलो, 'तूं खंय वता रे? आनी खंयच्यान आयला?'

सत्यवान : हांव नासाडी शारांतल्यान आयलां आनी अमर जिजेच्या शाराकडे न वतां.

दुश्टबुद्दी : आरे वा! ती तर म्हजी कूड आनी नासाडीशाराचो हांव तर राजा. आनी म्हज्या राज्यांतल्यान तूं पद्धून आयला? हाव तर तुका आतां मुठच मारतलों. वता काय ना परतो?

सत्यवान : तुज्या राज्यांत हांव जल्मलो हें खरें आसा. पूण तुगेल्या राज्यांतली प्रजा मात लेगीत सुखी ना. सगळचा राज्यांत सगळो सुवार्थ भरजा. शी. शी. शी. देखुनच हांव पद्धून आयला.'

दुश्टबुद्दी : अशें म्हळें म्हण हांव तुका किंते सोडटलो? आनी उफाट्टें म्हजेरच बगलांट घालता? परतो वच. जें किंते दिवळक मेळठा तें जरूर दिसलों. जाता तितले चड दिवपाचो येतन करतलों.

सत्यवान : आरे, हांव केन्नाच उतर दिवन मेकळो जाला. हांव आतां परतो कसो वचूं?

दुश्टबुद्दी : म्हणून किंते जाले? आरे पूण तुका ह्या राज्यांत त्रास चड जातलो. ताका सांग किंवेय तरी आनी परतो वचूंक लाग. म्हज्या राज्यांत तुजें कल्यांगच जातलं.

सत्यवान : हांव दिलें उतर मोळू कशें? मागीर हांव राजद्रोही जातलों.

दुश्टबुद्दी : म्हजेकडे राजद्रोह केलो तरी हांव तुका परतो घेतलों. मागीर तुका परतो येवपाक किंते जाला?

सत्यवान : हांव जेज्ञा ल्हान आशिल्लो तेज्ञा तुका उतर दिलां जायत. पूण जाका हांवे आतां उत्तर दिलां तोच म्हाका आतां राखतलो. इतलेंच न्हय तर ताच्या राज्यांतलो सगळो कारभार म्हाका मानवता. हांव थंयच वतलों.

दुश्टबुद्दी : परतो विचार करून पळे. थंय गेलो तर फटवतलो तूं. थंय तुका कांथव सूख मेळवेंना. कित्याक तर ते म्हजे आडच आसतात. आनी तुजो राजा तुजी सुटका करपाक लेगीत येवचोना. आतां मेरेन अशें व जालां. जगाक हें सगळे खवर आसा. आरे, सत्येच्या बळार जावं फटोवन हांवें आयज मेरेन ताजे पासून कितल्याश्याच लोकांची सुटका केल्या. म्हजेर विश्वास दवर. हाव तुका सुखी केलेवगर केन्नाच रावंचो ना.

सत्यवान : आरे, ताचेकडे वचपाक संकश्टां येतात, म्हणून किंते आमी पळून वचपाचे? उफाट्टें जितलीं संकश्टा अशीक तितलो ताजे वयलो खरो मोग दिसून येता. जो ताजेर खरोच मोग करता तो संकश्टांक केन्नाच भियेना. आनी संकश्ट संकश्ट म्हळचार तरी किंते? सोंसपाची तांक जितली चड तितलीं तीं संकश्टां वासाकुआ-भजेन दिसतलीं जो मनीस अपेश आयल्यार भियेवन वता तो खरो म्हळचार मनीसच न्हय. व्हडांत व्हड अपेश जर खंयचेंय आसत जात्यार तें खंयचेंय अपेश सहन ना करप, हेंच. तेज्ञा म्हाका अपेश येतले म्हण मिरांत घालूक नाका.

दुश्टबुद्दी : आरे, तुवें ताका केन्नाच फटयला ताचेकडे तूं केन्नाच बेमान जाला.

सत्यवानः—कित्याक म्हणटा तूः ?

दुश्टबुद्दीः—पर्यालिचे दीन याद कर. तू हांगा येतना जेन्ना निरशेवणेच्या फोडांत पडलो तंबा तुवें किंते म्हळें जाणा तू ? परतें, चुकिचे वाटेन वचपाक तू तयार जालो. कितलांसोच वेळ तू ते दोंगुल्लेचेर न्हिंदून उरलो. शिवाक पळोवन तू तर पळ्याच्याच बेतांत आशिल्लो. मागीर कित्याक लात-बडायो मारता ? मोटेपणाचो आव रे किंत्याक हाडटा ? कसलें रे पिशें तुका लागलां ? आरे, देव, बरेपण बी सगळे भ्रम आसात. पवित्रताय, सद्गुरु आसप, प्रेमळ आसप ह्यो सगळ्यो वयलेवाराच्यो करण्यो आसात. धोंग कित्याक केलां खबर आसा तुका ? निवळ सुवार्थावातीर.

सत्यवानः पयलीं हांव तसो वागिल्लो खरों पूण ईश्वराचेच कृपेन हांव हांगामेरेन पावलां. तुगेल्याच राज्यांत हांव कांय वायट गजाली शिकलां. त्या वायट गजालिचो म्हाका आतां पश्वत्ताप जाला. आनी देखूनच तर हांव आता वतां. आनी हें पळे बरेपण, प्रमाणीक आसप बी सगळे वयले-चाराचें अशें तू म्हणटा हें तुज्या सुवार्था खातीर. तुजेंचे तें धोंग आसचेना कित्यावयल्यान ? तुजेर तरी हांव कित्याक पातयेवं ? पवित्रतायेचो जाणे अणभव घेवंक ना ताका पवित्रतायेची न्हडवीक कशी कळटली ? तू म्हाका कांय एक शिकोवनाका. तुज्या अणभवापरस दुमऱ्या व्हडलोकांचे अणभव अदीक हिताचे आसात.

हें आयकून दुश्टबुद्दी रागान सामको तांबडो गुंज जालो आनी ताणे म्हळें, 'हांव तुज्या राजाचो दुस्मान आसां. हांव ताचे कायदे, ताचे लोक हांचो दुस्वास करतां. आनी तुका आडोवंकच हांव हांगा आयला.

सत्यवानः ' किंते तू करता हें तुका तरी खबर आसा ? आनी हांव कोणाल्या राज्यांत आसां अशें तुका दिसता ? तुज्या जिवाची तूच जतनाय घे.' हें आयकून दुश्टबुद्दी मोट्यान आड्डलो आनी ताणे म्हळें, 'म्हाका भिरांत तू घालता ? तू व मरपाक तयार राव. तू एक पावल तरी फुडे मार, तुका पिसडून खातलो.' अशें म्हणून ताणे सत्यवानाच्या आंगार उज्याचो

लोळ सोडलो. पूण सत्यवानान तागेली ढाल फुडे धरून आपणाली राखण केली. मागीर दोगय नेटान झगडूक लागले. दुश्टबुद्दीन सत्यवानाचे तकलेक व्हडली कोंक केली. ताच्या हातापांयाक्य बरेच घाय जाले. म्हण सत्यवान मातसो फाटल्यान सरलो. तें पळोवन दुश्टबुद्दीक चडच चेव आयलो. सत्यवान परतून ताचे बरावर झूज करपाक उठलो. पूण सत्यवानाक खरेंच पुरो जाले. घाय जाल्यान ताका झगडपाचें भान उरलेना. हीच संद पळोवन दुश्टबुद्दीन ताचेर नेटान घाय घालो. सत्यवानाची तरसाद सक्यल पडली. आनीक एका घायान सत्यवान सक्यल पडलो. दुश्टबुद्दीक हेंच जाय आशिल्ले. दुश्टबुद्दी सत्यवानाच्या हड्डचार बसलो. दुश्टबुद्दी आतां ताचो गळो दामपाक, सत्यवानान लागींच पडलेली तरसाद घेतली आनी दुश्टबुद्दीचेर असो घाय घालो मात, दुश्टबुद्दी घसांयच करून सक्यल पडलो.

सत्यवानः 'आरे, आमचे शक्तींतच ईश्वर आसता हें मर्तींत दवर.

पूण दुश्टबुद्दी तें आयकूपाक थंयं रावलाच कित्याक ? तो पाखां पसरावन केन्नाच उडन गेल्लो सत्यवानान रोखडीच देवाची प्रार्थना केली, देवाक शरण वचून उपकार आठयले. आतांमेरेन दर एका संक्षटांत्ल्यान ताका देवानच वांचयल्लो. उपरान्त एक चमत्कार जालो. खंयच्यान तरी आवाज आयलो की ह्या झाडाचीं पानां घे आनी जंय घाय जाल्यात थंपथंय आंगाक लाय. घाय रोखडेच पेखतले. सत्यवानाच्या हातांत पानां आशिल्ले वरी दिसले. सत्यवानान मनांतल्या मनांत देवाचे उपकार मानले आनी तशें केले. घाय रोखडेच पेखले. मागीर लागसार आशिल्या झऱ्याकडेन गेलो. माकरी बी खाली आनी वाटेक लागलो. वतना हातांत तरसाद घेवनच तो गेलो. पूण परतो काय दुश्टबुद्दी आयलो ना. ते घळींतल्यान तो बरेभेन आयलो. आशिल्ले तेच घळयेच्या तोंकाक दुसरी एक घळ आशिल्ली ते घळयेचे नांव मरण सांवळी.' अमर जिणेच्या शाराचो रस्तो तेच घळयेतल्यान बतालो. सत्यवानाक तेच घळयेतल्यान

वचूनक्त जाय आशिल्ले. हे घळयेत भिरांकूळ थण्डाय आशिल्ली. ही घळ सामकी जिणे-सृष्टी सावन पयस आशिल्ली. थंय मनीस जीव अजे कोणच पावूक शकनाशिल्ले. मुवात सामकी झाडांपेडांभायरी आनी फातराळ आशिल्ली सत्यवाना सामकार हें एक भयांकून. संक्षट आशिल्ले. सत्यवानान देवाचें नांव घेतले आनी ते घळयेतल्यान तो वचपाक लागलो. आनी किंते अजापच ! तीं पळे, पयस साकून दोन मनशां ताचे म्हन्यांत येता. तीं धांवत धांवत येतालीं.

सत्यवानः तुमी अशे कित्याक धांवतात ?

मनीसः धांव. तुका जीव जाय जाल्यार तूय लाग धांवपाक.

सत्यवानः अशे जालां तरी किंते ?

मनीसः किंते जालां ? तू पळे वता तेच वाटेन आमी वताले. जितके वचू येता तितले आमी फुडे गेले. आनी किंते सांगू इश्टा आमी आनीक थोडे फुडे गेले तर ही खबर सांगपाक काय आनीक उरने नाशिल्ले.

सत्यवानः अशे किंते पळेले तुमी ?

मनीसः किंते पळेले ? आरे सामके मरणाच्या दारांत पाविल्ले. पूण नशीब आमचे घड म्हण आमी फुडे पळज्जे. आवयस ! हें घळींत पडलेले जान्यार किंते जातले आशिल्ले आमचे, देव जाणा ! केदी रे घळ ! अजून लेगीत आंग शिर-शिरता. भिण काळोख, दोल्यांत बोट घातल्यार लेगीत दिश्टी पडलेना. व्हडले व्हडले सोरोप ! ताचे फोस फोस अशे आवाज. घळींत जंय थंय मुतां खेता. आनी किंते सांगू, कांय दुखांत पडलेल्या लोकांची आड्डणी, कांय लोकांक बेड्यो घालून दवरल्या घे दिसता आनी ते घळिचे वयर मरण आपले पांखाटे पातळावन रावलां. शीः शीः बरै जाले आमी परते आयले.

सत्यवानः तुमी किंतेय म्हणा, हांव म्हज्या मार्गासावन पयस वचचो ना. हांव हाच मार्गान वतलो.

मनीसः तुजी खोशी. आमी मात येवेना.

अशें म्हणून ते आपले वाटेक लागले.

सत्यवान तरसाद घेवन फुडे वचूक

(पान ३० पळयात)

इतिहासाचीं पाणीं

कोंकणी साहित्य परिशद,

१८ वे बसकेचे

अध्यक्ष प्रो. आर. के. राव हांगेले उलोवप

अ खिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेच्या हांगा जमिल्या प्रतिनिधीनो, येवकार समितीच्या वांगड्यांनो, वावुरपी समितीच्या मानेस्तानों-भावांनो आनी भयण्यांनो -

हे अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेच्या म्हान सुवाळचाचो म्हाका अध्यक्ष म्हूळ वेंचून काडिल्यान म्हज्या मनांत ओव संतोष जाता. जाणी म्हाका हो अपूर्व भोवमान फाको केला त्या सगळ्यांक हांव काळगाथावन नम्रतायेन अभिवादन करतां आनी ह्या अध्यक्षपदाची व्हडविकाय सांबाळपांचे हांव उतर दितां.

अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेचे हे अठावें अधिवेशन ह्या पुण्यभूय गोमंतकांत जाता. सह्याद्री पर्वताच्या पांयाकडे आशिल्या ह्या सोबीत वाठाराचीं पावला अरबी सागरांतली दर्या ल्हारां सदांकाळ धुयत आसात. हे भुयेर अनादी काला साकून रावपी आर्य, द्रवीड आनी निशादांनी हांगा एक नवो वाठार घडयलो. देव-धर्मचे नेम निश्ठेन पालत आशिल्या ह्या लोकांनी मंगेश, शांतादुर्गां, विष्णु आदी देव-देवतांचीं देवतां उवीं केलीं. म्हान रुशी-मुनींनी हांगा जल्म घेतिल्यान ही भूय पुण्यभूय जाल्या. हे भुयेर जायत्या राजांनी व्हड पराक्रम गावयला. अशे हे म्हान भुयेर उतरा कणकी नाद-माधुर्यान भरिल्ली सत्वयुक्त, समृद्ध भास कोंकणी जलमाक आयली.

हांगा एकठांय जमिल्या म्हज्या मानादीक इश्टांक हे सुयेचो इतिहास आनी थळावी भास कोंकणी विशीची व्हडवीक चार उतरांनी हांव सांगतां.

गोंयांत क्रिस्ती शक दुसऱ्या शेंकड्यांत राज्य करणी गुप्त काळांत अुबो केलो हरवळेचो शीलालेख कोंकणी भास त्या काळांत बरयताले म्हळ्यें दाखोवन दिता. गोंयांत आनी गोंयकारांत कोंकणी संस्कृतायेचीं पाळां-मुळां त्या पुर्विल्या काळांतय रुजिल्ली म्हणपाचो तो उरावो जावन आसा. ते उपरांत ह्या वाठांराचे

भवितव्य घडिल्या भोवतेन राजांनी कोंकणी संस्कृताय आनी साहित्याचे उदरगती खातीर हातभार लायलोच नाही. इतरें व त्यही तर तांचे करणेक लागून कोंकणीक वायट दिसवू आयले.

गोंयांत राज्य केल्या कदंब आनो सोदे राजांनी कोंकणी भाशेच्या स्वाभावीक हक्काचेर आडमेंद्रे हाडले आनी कन्हड रंजन-दरवाराची भास केली. अलाउदीनाल्या आक्रमणाक लागून कोंकणीच्या मूळवीठांतव तिजेर आजांताचो प्रसंग आयलो वहामनी आनी विजापूर मुलतानांनी तिका संशंख चेपणा खाला इवरें. पोर्तुगीजांनी तिका कुस्कुटायले, हिंगायले आनी घुमावायले, भारतीय साहित्य मंदीरांतल्यान तिका नानपश्वात करपाचे या सतत जायत आयले. पूण तिज्या पुतांनी ह्या सगळ्या आडमेल्या आड मातत्यान वावरून केल्या म्हान त्यागाक लागून निमांने ती जैतिवंत जाली

पोर्तुगीज काळांत जाल्या धार्मिक छळाक लागून जाप्रत्या कोंकणी लोकांचेर आपगाले मूळवीठ गेंय सोडून शोजारच्या महाराष्ट्र, कर्नाटक आनी केरळ राज्यांत पळून वचून रावपाचो प्रसंग आयलो. तरी पूण तांगी आपणाली भास आनी संस्कृताय सोडली नाही. आपणाले संस्कृतीक आनी भाशीक दायज आयज मेरेन व्हडा कश्टान राखून दवरले.

त्या म्हान कोंकणी परंपरेवे आमी वंशज आज हांगा अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेच्या पाख्यातळा एकठांय जमिले अमासात.

कारवारांत पयली कोंकणी परिशद जाले उपरांत एकावन्न संस्मरणीय वर्सा सोंपल्यांत, ह्या काळांत कोंकणी भास अनी संस्कृतायेत नवचैतन्य निर्माण करून पुनरुज्जीवन घडोवून हाडपाक जाय. आनी सपृष्ठ कोंकणी साहित्य निर्मणी जावपाक जाय म्हळ्ये भावनेन सतत वाड जायत आशिली दिसून येता. कोंकीचो म्हान फुडार होलमले सर्वेस्त श्री. माधव मंजुनाथ शानभाग हांगी मुळ केल्या इतिहासीक कायकी दिसानदीस चड आनी चड वेग मेरेन आसा. आज ताका सामूहीक चळवळे वैरूप आयला. ती चळवळ अख्या कोंकणी समाजा मेरेन पावल्या. आनी कोंकणीचे जें-जें किंतू आसा तें सगळे उखलून धरत आयल्या. देखूनच आज ह्या जनां सामकार उलयतना म्हजे काळीज अभिमानान भरून येता.

अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेवे मुंबील ध्येय-धोरण किंतू, ते वेब्हारांत हाडपाचे नदरेन परिशदेन आतां मेरेन किंतू केला आनी तातूत परिशदेक किंतू यश मेरेला हाजो नियाळ आज ह्या दिमा घेवप गरजेचे आसा अशे म्हाका दिसता.

कारवारांत सर्वेस्त श्री. माधव मंजुनाथ शानभाग हांगा मुखेलपणा खाला भरिल्या कोंकणी परिशदेन १) कोंकणी उलोवपी समाजांत संस्कृतीक एकवट घडोवप २) विगड-विगड शैलीन कोंकणी उलोवपी लोकांक एकठांय हाडून प्रमाण कोंकणी भास घडोवप आनी ३) कोंकणी भास आनी साहित्याचे उदरगती खातीर देवनागरीची उपयोग करपाक प्रोत्साहन दिवप ही उद्दिश्टान नदरे सामकार दवरून घेतिलीं.

सांस्कृतिक एकवट

कोंकणी उलोवपी लोक गोंय, कर्नाटक, केरळ आनी महाराष्ट्र राज्यांत रावतात. कर्नाटक, केरळ आनी महाराष्ट्रांतल्या थळाव्या लोकांची भास आनी संस्कृताय विंगड-विंगड आणा. त्या त्या बाठारांनी रावपी कोंकणी लोकांवेर त्या-त्या बाठारातांले भाशेचो आनी संस्कृतायेचो परिणार्म जाल्लो आसेत. ह्या सगळचा कोंकणी लोकांचे भाशेचो आनी संस्कृतायेचो मेळ, गोंयचे भाशे वांगडा आनी संस्कृताये वांगडा सांदून समन्वयकारक कोंकणी संस्कृताय घडोवपाक फाव तशें वातावरण तयार करपाची गरज आसा. ह्या राज्यांत आनी गोंयांत जाल्या अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशिदांनी आनी लेखक संमेलनांनी हें ध्येय सादपाचे नदरेन जायतो वावर केल्लो आसा. तरी पूण आमी करपाचे अजून जायतें उरलां अशें म्हाका दिसता. कोंकणी भास साहित्य आनी संस्कृतायेचे उदरगती खातीर जायत्यो कार्यविळी आंखल्यात आनी वेव्हारांतय हाडल्यात. आमच्यांत आशिल्ले धर्मीक, भुगोलीक आनी भाशीक वेगळेवार ना करपाचे नदरेन ह्यो कार्यविळी अत्यंत म्हत्वाच्यो आसात.

देखीक आमी नाटकांचो विचार करुणा. मुंबय, मंगळूर, कंचीन, बेगळूर, गोंय आदी बाठारांत कोंकणी नाटकां जायत आसतात. पूण कोंकणी समाजाचो संस्कृतीक एकवट वडपाचे नदरेन ताचा फाव तितलो लाव जाल्लो दिसून येना. आमचे संस्कृतायेचे दर्शन घडोवपी कायं नाटकां आमी बरोवपाक जाय आनी मुंबय साकून कोंचीन मेरेन पातळिल्या सगळचा कोंकणी लोकां सामकार तांने प्रयोग करपाक जाय अशें म्हाका दिसता. हाका त्रायतीं आडमेळीं येवपाक शकतात. अर्थेक आनी वेवस्थापनाचे बाबतीं अडचण्यो आसतल्यो तरी पूण अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशिदेन हें कायं हातांत घेवपाक जाय अशें म्हाका दिसता.

आमी मुंबयचे उदाहरण घेवंवा. विंगड विंगड बाठारांतले कोंकणी लोक थंय रावतात. देखून कोंकणी संस्कृतायेचो एकवट घडोवपाक थंय जायतो वाव आसा. थंय योग्य वातावरण आशिल्ले दिसून येता अशें आसतनाय थंय कायं आडमेळीं आसात. तीं ना करपाक अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशिदेन पावलां घालूक जाय. तातूत परिशिदेक यश मेळत तर कोंकणी समाजांत एकवटाची भावना रुजीवपाक माध्य जातलं म्हूण म्हाका भरवंसो आसा.

कोंकणी समाजांतली दर एक जात एकामेकां कडेन दुवावाचे नदरेन पळयता. कोंकणी ही एके जमातेची वा जातीची भास न्हय म्हूण परिशिदेन जाहीर करपाक जाय. गोंय भूळ पीठ आशिल्ला सगळचा कोंकणी आवयभास आशिल्ला समाजाचो आपूण अभिन्न भाग म्हूण दर एके कोंकणी जातीन समजून घेवपाक जाय.

आमचे भाशेविशीं स्वाभिमान आनी गौरवपूर्ण भावना निर्माण करपाक आमच्या पूर्वजानी यश मेळयिलें आसा. ताणी अविश्रांत केल्या ल्लमाक लागून तरनाटे पिळगेत तांची आवयभास कोंकणीविशीं मोग आनी अभिमान निर्माण जाल्लो आसा. ताजे खातीर जायत्यो थळाव्यो स्था वावरत आसात.

कोंकणीचे प्रमाणीकरण

कोंकणी सगळे कडेन एके तरेची ना. विंगड-विंगड बाठारांनी कोंकणीच्यो विंगड विंगड शैल्यो आसात, ज्यो एकामेकांक समजून घेवपाक जातात. पूण कायं वेळा कायं शैलींतली कायं उतरावळ सगळचांक समजना अशें कोंकणी विशीं म्हणटात. पोर्तुगीजांनी १५०० सालांत गोंयचेर केल्या आक्रमणाक लागून गोंय बाठाराचें विश्वटन जालें आनी उपरांत केरळात निराश्रीत म्हूण वचून हेर भासांच्या पाख्यातळा रावयाचो दुईवी प्रसंग आयलो. ताका लागून सगळचा कोंकणी लोकांचो एकवट आनी समन्वय सादपी सर्वमान्य कोंकणी साहित्यिक भास घडूक पावली ना. आमच्या कोंकणी भाशेतल्यो स तरा डॉ. सुमित्र मंगेश कत्रे हांणी दाखोवन दिल्यात आनी त्यो सगळचो एकेव भाशेच्यो शैल्यो म्हूणय आपणाले मत उगतायलां. त्यो सगळचो शैल्यो १००० साला आदल्या पोन्या कोंकणी रुपां कडेन सांदिल्यो दिसून येतात. डॉ. जुझे पेरैर हांणी साहित्यिक भास म्हूण कोंकणीचे उदरगतीविशीं बरयिल्या पुस्तकांत कोंकणी साहित्यिक भाशेचो इतिहास दिला. क्रिस्ती शक साठाव्या शेंकडचा मेरेन कोंकणी साहित्याची अखंड परंपरा चलत आयिल्ली अशें तांचे मत आसा. सोठाव्या शेंकडचाच्या पूर्वार्धात कृष्णदास शामा हांणी रामायण आनी महाभारत, तशेच 'अश्वमेघ' 'कृष्णचरित' आनी 'रघुनाथ वंशाची कथा' सारक्यो पुराणकथा बरयिल्यो म्हूण तांत्रियान कळून येता. भारतीय भासांचो एकवार सादपी रामायण, महाभारत आनी भागवत पुराण कोंकणीत त्या काळांत बरयिल्यात म्हळ्ळी गजाल गोमंतकाची कोंकणी भाशीक आनी साहित्यिक परं रेची गवाय दिता. धर्म प्रभारकांनीय गोंयांत कोंकणीचेर हावळ आयिल्या वेळारच साश्टी, कारवारी, वार्देशी, मंगळूरी आनी अंत्रूजी शैलींत धर्म-साहित्य बरोवाची सुरवात किरिस्तांव धर्म प्रसारकांनी केल्यान आनी उपरांत अठराव्या शेंकडचाचे मुरवाती साकून ते शैलींत साहित्य निर्मिती जावपाक लागिल्यान कोंकणीचे प्रमाणीत साहित्यिक रूप सवकासायेन विश्वटीत जायत गेले. ह्या का लागून कोंकणी भाशेचे विश्वटन जालें अशें न्हय तर दर एके शैलींत कायं खाशेले साहित्य प्रकार निर्माण जावपाक लागले.

कोंकणीतले हे सगळे प्रकार सांबाळून सगळचांक मान्य जावपी प्रमाण साहित्य शैली कशी घडोवा? ह्या प्रस्ताचेर अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशिद इतलीं वर्सी विचार करत आयल्या. आज गोंयांतल्या शाळां कॉलेजींनी कोंकणी शिकवत आसात. व्याकरण, शब्दकोश आनी पाठ्य-पुस्तकां तयार करून उजबाडायत आसात. अशें आसलें तरी कोंकणी भाशेचे प्रमाणीकरण घडोवन हाडपाक कोंकणी परिशिदेन ताकतीक करपाक जायना अशें म्हाका दिसता. हो प्रश्न सोडयतना आमी जतनयेन पावलां अुखलपाक जाय आनी बुदवंतकायेचे धोरण आपणावंक जाय.

प्रमाणीकरण दोन तरेन करपाक जाता अशें म्हाका दिसता. कोंकणीतल्या पंडितांनी आनी बुदवंतांनी भाशेचे प्रमाणीकरण घडोवप हो पयलो प्रकार. सामान्य भौसान ते घडोवपाचो दुसरो प्रकार अशें सामान्यतायेन म्हूणक येता. भौसान प्रमाणीकरण

घडोवपाची प्रक्रिया सैमीक आनी स्थीर आसता. पूण पंडितानी एकामेकां कडेन भासाभास करून भाशेचे प्रमाणीकरण करपाची प्रक्रिया तीक्ष्ण आनी बेगीन जावपी आसता. ह्या प्रकारान जेन्ना भाशेचे प्रमाणीकरण घडोवन हाडतात तेज्जा तें सामान्य मनशांक, चड कुट्रीम आनी ताचे सामान्य बुद्धीक कळपाक कठीण अशें दिसता. ताका लागून भाशेचे प्रमाणीकरण करतना आमी खंयचोय एकच मार्ग आपणावचो न्हय. दोनय प्रकार आपणावचे आनी तांत्रे वरें आसा तें घेवचें अशें म्हाका दिसता.

कोंकणी भास आनी संस्कृतायेचे उदरगती खातीर वावुरुपी थळावे संस्थेचो आदार घेवन संस्कृतीक - आनी साहित्यक कार्यविळी घडोवन हाडून विंगड-विंगड वाठारांत आशिल्या कोंकणी लोकांमदीं संपर्क सादपाचो मार्ग आमी आपणावन भाशेचे प्रमाणीकरण करपाच्या वावराक हातभार लावपाक जातले. नेमाळीं आनी खबरेपत्रांच्या आदारान कोंकणीचो प्रसार करून भाशेचे प्रमाणीकरण करपाचो वावर मुखार व्हरूंक जातलो. ताका लागू एकामेकां कडसून पयसाविले लोक भावनीक नदरेन एकामेकच लागीं पावतले.

अशे तरेचो वावर चलत आसतनाच कोंकणीचे लेखक आनी हेर बुदवंतांक एकठांय हाडून कोंकणी उलोवपी सगळ्या वाठारांतल्यांक समजतली असली एकरुपी शैली घडोवपाक प्रवृत्त करपाक जाय. आमच्या पुर्वजांनी हे दिकेन आतांमेरेन केल्यो वावर आमकां भोव उपकाराक पडतलो आनी प्रमाण कोंकणी घडोवपाच्या वावरांत मोलादीक भर पडतलो.

हो वावर करणांत आमी जैत जोडले जायत तर तें कोंकणी उदरगतिच्या वावरांतले म्हान ऐतिहासीक कार्य जातले. हें ध्येय सादपा खातीर अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेन पावलां उखलूक जाय.

देवनागरी लिपी

कोंकणीक एकच लिपी ना म्हळ्यें कोंकणीची संपूर्ण उदरगती सादपाचे वाटेवेले एक म्हत्वाचे आडमेळे जावन आसा. देवनागरी, रोमन, कन्ड, अरेबीक ह्यो पांच लिप्यो आजूप आमी वाफरतांत. केंद्र साहित्य अकादमीन कोंकणी खातीर भोवमान दिवपाक देवनागरी लिपीतल्या साहित्याक मात मान्यताय दिल्ली आसतनाय अशें घडत आसा.

कोंकणी बरोवपाक देवनागरी हीच स्वाभावीक लिपी अशें दिसून सतराव्या शेंकडच्यासावन देवनागरी लिपीत कोंकणी बरयत आयिल्यान कोंकणी खातीर देवनागरी लिपीत आपणावचो निर्णय सगळ्या. कोंकणी लोकांनी सुदैवान घेतिलोच आसा. फाटल्या साडेसारशीं वर्सा मेरेन रोमन लिपीत कोंकणी बरोवपी गोंयच्या ज्या किरिस्तावानी ते लिपीत खूबशें कोंकणी साहित्य रवयलां तांणींहेर भारतीय साहित्या कडेन समन्वय सादपाचें ध्येय नदरे सामकार दवरून कोंकणी खातीर देवनागरी एकच लिपी आसपाक जाय म्हळ्यें तत्व मानून घेवन, रोमन लिपी रोखडीच सोडनामताना कांय काळ मेरेन दवरपाचो विचार केल्यो आसा. मंगळूर वाठारांत आशिल्या किरिस्तावानीय देवनागरी लिपी आपणावंचो निर्णय घेतिलो आसून कांय काळ मेरेन मात कन्ड लिपीचो चड उपयोग

करपाचो तांचो विवार आसा. देवा गोंय आनंद मंगळूरच्या कॅथोलिक किरिस्तावांक कांय काळ मेरेन दोन लिपीत कोंकणी बरोवपाची पद्धत चालू दवरपाक वाव दिवपाची गरज दिसून येता.

मळयाळम आनी कन्ड लिपीत हेर जे बरेयत आसात तांगीं रोखडच्या रोखडें देवनागरी लिपीत बरोवपाची गरज आमा. असे तरेन कोंकणी भाशेच्यो लिपीचो प्रक्ष सोडोवंक जातलो अशें म्हात्ता दिसता.

महत्वाच्यो घडणु तो

कोंकणी भास आनी साहित्याचे उदरगतीच्या मळार फाटच्या ६.७ वर्सात कांय महत्वाच्यो घडणुको घडिल्यो आसात. कोंकणी भास आनी साहित्याचे उदरगतीक गोंय सरकारान १९८५ साळांत गोंय कोंकणी अकादमीची स्थापणक केल्या. व्याकरणाचे नेम थारावप आदीं वावर अकादमीन हातांत घेतिल्यो आमा. कोंकणीची समग्र उतरावळ तयार करपाचो वावर चालू आसा. विज्ञान विशिंचें नेमाळे सुरु करून कोंकणी तंत्रीक उतरां घोळळुकेत हाडत आसा. शिवाय वालमेळ, लोकवेद संग्रह आदीं संस्कृतीक आनी भाशीक उदरगतिचो वावर चलत आसा.

ह्या काळांत गोंय सरकारान कोंकणीक मरकारी वेव्हाराची भास म्हूण मान्यताय दिवपाची महत्वाची घडणुक घडिल्यो आसा. पूण गोंय सरकारचे राजपत्र अजून कोंकणीत येना. तें रोखडे कोंकणीत येवपाक जाय. भारतांतल्या हेर राजग्रांत थळावे राज्य-भाशेंत राज्यपत्रां येत आसात. गोंय ताका आडवाद आसपाक जायना. गोंयचो सगळो राजकारभार जेन्ना कोंकणीत जावपाक लागतलो तेज्जा गोंयकारांकच न्हय तर गोंया भायल्या सगळ्या कोंकणी लोकांक ताजो अभिमान दिसतलो. देखून गोंयचो सगळो कारभार कोंकणीत जावपाचे दीस रोखडेच येतले म्हूण हांव आस्त वाळगितां.

अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेन आनो तशे तरेचे ध्येय-धोरण आपणायिल्या हेर राजांतल्या संस्थानी, कोंकणीचो आसपाव भारतीय राज्य घटनेतल्या आठवे बळेरेत करपाचे जायते यत्न केल्ये आभात. अजून मेरेन आमकां तातून यश फाव जाले ना. अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेन केंद्र सरकाराकडेन संपर्क साडून ताजे खातीर चड नेटान यत्न करपाची गरज आसा.

भुरयांक मुळावें शिक्षण तांचे आवयभाशेंत दिवारक जाय म्हळ्यें विचार सगळ्यांक मान्य जाले आसात. कोंकणी आवयभास आशिल्यान गोंयकार भुरयांक कोंकणीत व मुळावें शिक्षण दिवपाक जाय म्हूण गोंय सरकाराकडैन अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेन सातत्यान मागणी करपाक जाय.

अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेन नदरे सामकार दवरिले ध्येय आनो धोरण, देवाचे दये आनी कोंकणी मोग्यांच्या आदरान आनो सहार्यान युर्ग जातले म्हूण हांव आस्त बाळगितां. कोंकणीची उदरगत जावन ती ममूद्ध जावो आनी देशांतल्या हेर व्हड भाशेचे पंगतीक बसा अशें हांव आंवडेतां.

जय कोंकणी । जय हिंद ।

- ३ -



गोमांचल ते हिमाचल-

दिलीप बोरकार हांची एक खुसखुशीत भोंवडेखबर

ही भोंवडेखबर उजवाढा आयत्यार दोन वर्सा जाली. ताचो नियाळ जागांत येवपाक कळाव जालो हाची आमकां खंत भोगता.

तशें पळोवंक गेल्यार कोंकणी साहित्यांत भोंवडे-खबरी अश्यो म्हणपासारक्यो नात. रवीन्द्र केळेकारांनी 'हिमालयांत' ही भोंवडे खबर बरयले उपरान्त आयजमेरेन दिलीप बोरकार सोडून कोणेच ते दिकेन प्रयत्न केल्ले दिसतात. लेखाच्या सरूपांत खंय किंते आयलां जायत पूण पुस्तक रुपान आयिलें कांय खबर ना.

दिलीप बोरकाराली ही भोंवडे कथा-गोंयांत मुळ जाता. आनी भोंवत भोंवत ती थेट हिमाचल प्रदेशांत पावता. ही भोंवडी एकोडी न्हय. वांगडा कांय तांच्या शिक्षकी पेशांतले लोक आमात. आनी ही तांची भोंवडी गिर्यारोहणाचे (ट्रॅकींग) निमतान घडिली आसा. कुलू-मनाली ह्या हिमाचल प्रदेशांतल्या वाटारांत ही तांची भोंवडी आसा. आनी हो वाटार म्हळयार सैमाचें आगर. सैमाचेर जिवापसूव मोग करपी लेखकाक ह्या वाटारांत भोंवतना एके तरेचो कैफ आयिल्या सारको दिसता आनी त्या कैफाक लागूनच तो आनी तचे वांगडी एकापरस एक धाडसां करपाचो यत्न करतात. ताचो पुराय वृत्तांत ह्या पुस्तकांत आयला.

गोंयसून गाडयेतल्यान रिजर्वेशन नासतना भर गिमादिसांनी प्रवास करतना भोगिले उत्थताप, तशेंच फुडे दिल्ली. चंदिगड सून मनाली पावमेरेन जाली शीग आनी थंय पावनाफुडे अवकीत बदलिलें वातावरण हाचो वर्णना बेस बगी जाली आसा. कुलू-मनाली म्हळचार देव-देवतांची घळ Valley of God-हांगचे हवेनच भोंवडेकाराक प्रफुल्लीत केल्ले दिसता—सर्गात विहार केलेवरी.

रोथोग पास ही सुवात मनालीसावन तेरा हजार फूट उंचायेर आसा. त्या दिसांनी बर्फ पहिल्यान बसिची येरादारी पासामेरेन चलना. अशें आपुनय आमचे भोंवडेकार थंय बचपाचो धाडशी प्रयत्न करतात. भोंवतणी दिसपी सैमाचें भव्य दिव्य मरुप पळोवन जात्यार ताका आपल्या कुस्कुटा समान जिणेची जाणवीक जाता. दफविल्यान पायांनी चलता आसतना अवकीत भोंवडेकारांक उदक

व्हांविल्याचो खळखळ आयकूक येता. हें खंयच्यान उदक व्हांवता म्हण सोदत जात्यार तांचे म्हळ्यांतच ती एक न्हय आसता. उदकाचेर बर्फ पडिल्यान न्हय म्हणपाचें कळना. बरे भशेन जीव वाटावल्यान तांकां सू.१ जाता. व्यास न्हय हांगाच मुळ जाता. लेखकाक ती साद घालूक लागता. हे व्यास न्हयेक फुडे बियास ह्या नांवान पाचारतात. इंग्लीशीत जाली अपभ्रंग.

मनालीचो तळ सोडून भोंवडेकारांक कुलू वचपाचो आदेश जाता. कुलू हो व्यास न्हयचे देगेर वशिल्लो प्रदेश. ते न्हयचे देगेर ह्या ट्रॅकरांचो कॅप आसता. हो पुराय प्रदेश बर्फान भरिल्या दोंगुल पांनी वेशिल्लो. हांगची वर्णना करतना बोरकारान तांच्या गिर्यारोहणाचो वृत्तांत पुरायेन दिल्लो आसा. गोंयच्या तांच्या वांगड्या वरोबरच भारतांतले हेर वाटारां-ले लोक तांच्या जथ्यांत आसात. ते पुराय लोक एकठांय रावतात, खातात, जेवतात, हांसतात, खेळतात. एका घराब्याचो लोक जालेवरी एकामेकांची सुखदुखां, बरे वायट लावन घेतात म्हणपाची गजाल ठळकपणान दिसून येता. कुलू घळ (Valley) म्हळचार फळकळावळीचे केन्द्र. तशीच फुलां. रंगांचे आनो रुचिचे सूख दिवपी भय. बरोवप्यान मनाली आनी कुलू ची मूळ नांवां, तांची अपभ्रंश, तांचो पूर्विल्लो इतिहास आनी हिन्दु धर्मग्रंथांकडेन आशिल्ली लागूनक हांगची विस्तारान उल्लेख करून जायती जाणवणी वाचप्यांक दिवपाचो यत्न केल्लो आसा. कुलूच्या रावतिक्यांत चडशी खबर दिल्या ती कॅपांतली— थंयची दिसा-भरयाची कार्यावळ, थंयची शिस्त, थंय दिल्लीं जाणकारांची बौद्धिकां, तशेंच खाणा जेवणाचो मेनू वी.

कॅप म्हणटकव थंय शिस्त आसप सभाविक आसता. पूण खासा लेखक ते संबंदान कितलो लायटली घेवपी तें ताच्याच उतरांनी ताणी सांगलां. रातच्यो खबरी मारून कळावान न्हिंदिल्यान फांतोडेचेर उठप कशें जालेना आनी ताका लागून, तशेंच आनोक दोग जाण हेर वाटारांतल्या कॅपरसांक, दोंगराक धांवून चडपाचो—सकितचो व्यायाम दंड म्हूण कसो करचो पडलो ताची खबर दिल्या. हांगा खासा बोरकार हांगी आलझी बुशाल आनी कांय गजालीकडेन गंभीरपण ना धरपाची वृत्ती, तेच भशेन कसलीं तरी कारणां दिवन तांतूतल्यान सुटका जाता जात्यार पळोवपाची नीज गोंयकारी वृत्ती

ठळकपणान दिसून येता.

ह्या ट्रेकींगच्या प्रोग्रामांत वांटो घेतिल्ले चडशेजाण आशिल्ले शारांत रावपी लोक. देखून थंय रॅपलींग, रिव्हर कॉसींग, रॉक क्लायंबींग, ट्रेकींग सारक्या माऊन्टनिर्गाचे तरेकवार कार्यावळीचे ट्रेनींग दिता आसतना पयल्या फाराक भोगताले ते त्रास आनी उपरांत तांतूतच येताली ती गोडी हाचें लेखकान बेस बरें वर्णन केलेले आसा.

लेखक ग्रुपलीडर आनी ताचे सांगाती फुडल्या कॅम्पार वचूक भायर सरले. तांकां साडेचार पांचा पयलीं कशेय भशेन थंय पावपाची सक्त ताकीद आशिल्ली— लेखकावांगडा गुजरातचे एक चली कुहू दवे आनी कर्नाटकाचो कांतराज हीं दोगां जाणां आसलीं. पुराय गरजेच्यो वस्तु वांगडा घेवन बर्फातल्यान वाट काडीत ती चलत राविलीं. सकाळच्या साडेपांचांक तीं भायर सरिलीं. पयलीं रस्तो लागली. उपरान्त चडटी. ह्या बर्फातल्यान चलप म्हळचार एक दिव्य आशिल्ले. कुललीं बाबीस किलोमीटर अंतर काडपाचे आशिल्ले. फुडें चडटी खर जावंक लागली. आनीक अडेच हजार फूट उंचायेर चडपाचे आशिल्ले. म्हणसर बर्फ एकासारके अदीक पडूक लागले. खंयच आडसर नाशिल्लो. उपरान्त काळोख जालो. सोजची चार वरा जालीं आनी कँपाचे लागसार पावपाचे सोडच, लांगिसाराक वस्तीय दिसनाशिल्ली. अशे तरेन एका प्रसंगाच्या वर्णनाची लेखकान सुरवात करून ते राती त्या तिगंकय वयल्यान बर्फ पडटा आनी सकलय बर्फाच्यो लादयो अशे परिस्थितीत ती रात कशी सारची पडली ती खबर लेखकान सांगिली आसा. ना म्हणपाक त्या वाटाराक मध्यानराती अचकीत दिवे झगझगावन एक गाडी येता. तीं तिका थारावपाचो प्रयत्न करतात. ती थारना. पूण मागीर मुखार वचून थारता. कोणूच ड्रायव्हराकडे पळेनासतना पयलीं आपलो जीव गाडयें घालून घेता. आनी मागीर पळेत जाल्यार अजाप हें की स्टीअरींगचेर ड्रायव्हरच नासता. उपरांत ते धावते गाडयेतल्यान जीव वाटावपाखातीर तीं तिगंय एक माणी करतात. आनी एका मोडणार आपणाकच भायर लोटून दितात. सकाळी लेखकाक जाग येता त्या कुहूच्या उल्यांनी तें रडत आसता आनी सुद गेल्या ग्रुफलीडराक जागयत आसता. तशेव कांतराज वांस्वेलाच्या भयान एका रुखाच्या खांचार आडवो पडिल्लो मेळटा— अशे तरेचो एक सिनेमाटायप प्रसंगय हे भोवडे-खबरेत आयिलो आसा. थ्रील, रोमांस बी आयलेबगर वाचपांत गोडी येना अशे दिशिल्यान जायत एकानचे, तातूत कुहू कोगळ ही चली, आनी रातभर बर्फात कुडकुडप आनी भुतांखेतांच्या जंवजाळात सांपडप बी गजाली घालपाचो मोह लेखकाक जालो जातलो. एक वेळ ही घटना सत्य आसली अशे मानले तरी शिकिल्यासवरिल्या तरनातचांनी नखलापी, चमत्कार असल्या Superstitious गजालींक इलेय म्हत्व दिवंक जायना. विज्ञानाच्या युगांत cause and effect formula च वापरूक जाय. किंतेय सांगून ताका खरेपणाचो लेबल लावप सुमा न्हय हें हांगा मुजरत सांगीन दिसता.

अशे तरेन माटी कोदर कँप, जारी कँप, पिरणी, वालागीर, कोठी

छलाल, कसोल, प्रहृण, रसोल, पाद्री, मलाना, रसोल जॉट, जमल, ह्या माणकल्या गांवांक भेट दीत दीत कॅपस 'पदभ्रमण करीत आशिल्ले. थंयच्यां लोकाकडे आयिल्या संपर्कक. लागून तांची लागशिल्यान जाली बठख आनी तांची खोशेलेपणां लेखकान बारकायेन सांगपाचो प्रयत्न केल्लो आसा. पिरणी गांवांत रावतल्या मनशांक 'आत्मे' म्हण पाचारप म्हळचार भारतीय अध्यत्मिच आवरणांत हाडिल्याचो तो एक अणभव म्हणपाक फाव. कसोल गांवांतल्यान पार्वती न्हय व्हांवता. तिचे देगेर आशिल्या हून झन्याचें म्हत्व सांगतना लेखकान बर्फाच्या वाठारांत हु हुरीन झन्याचें हें अस्तित्व म्हळचार मानवी जिवांक कितलो व्हड बाधार म्हणपाचें दाखोवक दिलां.

खोली पास म्हळचार त्या वाठारांतलो सगळ्यांत उंचेलो पर्वत, साडेवारा ते तेरा हजार फूट उंचायेचो. थंय भोवडेकारांनी तिमाणो तळ घेतलो. लेखकाच्या उतरांनीच सांगतलो जाल्यार 'जेत्ता आमी त्या पासाच्या माथ्यार पावले तेन्ना आमी अशे सुवातेर उबे आशिल्ले की आमकां सरळ अंतराळांत पाविल्याचो भास जातालो. गेंधकारांच्या जिवितांतलो हो प्रसंग, ही सुवात, हीं उंचाय पयलीच आशिल्ली. तांचें हें जैत म्हळचार सगळ्यांत व्हड जैत आशिल्ले.'

इतल्यान ही जैत कथा सोंपता. दिलीप बोरकाराचो सैमाविंशिचो मोग चांटेपावलाक दिसून येता. ह्या सैमाचो आस्वाद घेवाखातीर खंयचीच एक संद ताणीं सोडिल्ली दिसता. पूण हिंमाल्याचो प्रदेश म्हणटकच वनस्पतिचे नदरेन, थंय कांय वेंचीक तरांचे रुख दिसून येवपाचे. देवदार, सुचीपर्णी बी. ना म्हणपाक ही भोवडी बर्फाळ प्रदेशांत आशिल्यान लेखकाचे सुन्दरकायेदे नदरे परसप्त तांच्या धाडसाचें कवतूक अदीक करपासारके दिसून येता. भोवडेकाराची नदर ही कांय उद्दिश्टांक बांदून आसता. आनी हीं उद्दिश्टांय निवून आसतात लेखकाचे वृत्तीचेर-नदरेचेर. भोवडी करपी लेखकाक ताचे नदरेत आयिल्या विशिष्ट मनशांक कडेक साळून भोवडे खबर केन्नाच बरोवंक जावचीता. मानवी जोण हेंच तिमाणे मुख्येल उद्दिश्ट थारता. कांय जाण तांच्या संस्कृतीक गजालींक अदीक म्हत्व दितात. जाल्यार दुसरे आस्पती आनी राजकी गजालींक. निखटी सैमीक वर्णना करून भोवडे-खबर परिपूर्ण जायत अशे म्हणपाक जावचेना. हे नदरेन दिलीप बोरकारान जाता ते परीन हीं सभाव वैशिष्टां रंगोवपाचो प्रयत्न केल्लो. दिसता. देखीक मिरजेकुडे गच्च भरिल्या रेत्वेच्या डब्यांत खंयच्या तरी स्टेशनांत थांबिल्लेकडे डब्याच्या दारार खोंटी माळून 'भडव्या, दरवाजा उगडतोच की नाही, की काढू नोथठा वाहेर' म्हूग बठयां दार उगडून एका फाटल्यान एक आनी आंगलोटीन खंवसकन्न अशीं तीन मनशां भितर सगळ्यांक चिड्डून माड्डून भितर सरतात किंते आनी तींच वरा-देड वरान रोखडींच खंयच्या तरी स्टेशनार देवतात किंते- ह्ये एक मनीसभावाचो नमुनो पळोवंक मेळटा. लेखकान ताचे बेस बरें मार्मीक वर्णन करून प्रादेशीक दादागिरीची एक पत दाखोवन दिल्या.

सैमाची वर्णना करतना ती दूदसागर ह्या घसघश्या पासून सुरु करून फुडे नंह्यो म्हणू नाका, दोंगर, तरेकवार वनस्पत, फुलां-फळां जं जं किंते दिसलां ताचो दोळधांनी आस्वाद घेवपाक लेखकान आपल्या कवी मनाचो पुरायेन लाव घेतिल्लो दिसता. तेजभशेन आपले नीज गोंयकारपण पावलाकणकणी मरींत हाडून ताची व्हडबीक सांगपाची एकैत्र संद वगडायलकी खंयच दिसना. ना म्हणपाक हे येदे भोंवडेत जीं मनशां संपर्कात आयली-अदीक करून भौसाची-तांची जीण नियाळपाचो जाता तितलो यत्न केल्लो दिसता. लोकजिंगेविशीं लेखकाची आस्था भोवच जागृतायेची म्हणपाचे पावलाकेणकणी दिसून येता.

गोंयसून हिमाचल प्रदेशाक वता आसतना मरींच कांय वेळ ज्या शारांत थारपाचो योग आयलो त्या चंदिगड शाराचेंय थोडे भितर वर्णन करपाचो लेखकान यत्न केला. मनाली गार म्हळचार एक टुरिस्टांचो भोवच आवडिचो स्पॉट. थंय भोंवता त्या देशी-विदेशी भोंवडेकारांक पळेवत लेखकाक आपशीं उतरां फुट्टात : **‘हांगची अस्मिताय टुरिस्टांचे सालायेन पुराय कांचवेवन गेल्ली आसा’** कितलीं सार्थ उतरां हीं.

श्री दिलीप बोरकारान बरयल्ली ही भोंवडे खबर खन्यांनीच कोणाकय वाचन दिसचो अशी आसा हांतलो आशय एकवेळ सगळचांचे आवडिचो नासत. कवी मनात सगळेच पळोवंक शकनात. पूण अशें आसूनय तांचो हो प्रयत्न खुबच तोखणायेचो आसा अशें म्हळेवगर रांव नजो. तांच्या ह्या पुस्तकाची छापणावळ आँफसेट आशिल्यान भोवच सोबीत जाल्ली आसा. मात लेखकान उपकारयलीं कांय उतरां तितलीं वाचतल्याक खटक जावंची अशीं आसात. देखीक वलांडून, दिसतांच, न थांबतां, मागार, सुद्धां, उदाहरण, शिवाय, दरय बी. ही मूळ मराठी उतरां आसा तशीं

नाजाल्यार थोडोभोव फेरकार करून तरींच घेतिल्याचे रोखडेच जाणवूक लागता. लेखकान पुस्तक छापूक दिवचे पयलीं एक दोग जाणांचे नदरेखाला घालगाचो यत्न केल्लो जाल्यार इतले हे खर दोश उरुंक पावचे नासले. पुस्तकाचे मुखचित्र जाल्यार नामेचो चित्रीक डॉ. सुबोध केरकार हाणीं काढला. तातली रंगसंगत दोळधांक सुमाराभायर सुखयता. निमाणे एकेच गजालिचो बोध जायता आनी तो म्हळचार – गोंयचे हे बारा भोंवडेकार जे कुलू, मनालीक ट्रैकीगांक वतात ते आपणाक ‘डर्टी डझन’ अशें म्हणून कित्याक घेतात ? तांतूत तांकां कसले व्हडपण दिसता ? यवजून कितलेय पळेले तरी ताची जाप मेळना. आनी म्हाका दुवावय आसा, लेखकाक तरी ता गोम किंते कळळ्या जाल्यार !

गोमांचल ते हिमालय

– दिलीप बोरकार

अगस्ती प्रकाशन,

पानां : ९९ मोल रु. ५०-००

–४८–

–दुसऱ्याक ताची चूक दाखोवं येत. पुणून सारके किंते तें ताचे ताकाच समजूक जाय.

◦◦◦

– अुलोवंक जाय थंग्र वोगी रावप आनी वोगी रावंक जाय थंय अुलोवप : दुसऱ्यांच दुस्मान करपाक अितलेंच पुरो.

◦◦◦

भवतराज

(पान २४ वेल्यान)

लागलो. ती घळ कशी आशिल्ली ? तिचे उजवे वटच्यान व्हडलो फोंड आशिल्लो. जे जे कोण कळनासतना खबर नासून फोंडांत पडटले ते परते केन्ना वयर येनाशिल्ले. आनी दावे वटच्यान किंते आसा काय ? थंयच रेव्यान भरलेले व्हडले कोंड आशिल्ले. त्या फोंडांत पुण्यवान मनीस जरी पडलो तरी ताचे पांय जमनीक कांयच लागचे नाशिल्लो. तांतूत पडलेल्या मनशाक फक्त देवच वाचोवंक शकतलो आशिल्लो. खोल घळींतल्यान वचपी वाट सामकी अशीर आशिल्ली. सत्यवाना सामकार हें एक व्हड संकक्ष आशिल्ले. थंयच्यान वचप म्हळचार तारेवयली कसरत. पांय मातसो घसरल्यार तो मेलोच म्हूण समजुपाचे. सामको स्वास

अंदून धरून तो चलतालो. एक एक पावल फुडे घालप म्हळचार एक व्हड संकक्ष आनी हे घळींतले वाटेंत मरींच आनीक एक वाट सुरु जाल्ली. आनी ही वाट खंय वताली म्हणशात तर ती नरकाकडेन वताली. सत्यवानान मनांत म्हळे, ‘हांव आनीक किंते कळं.’ हो दाट गुडूप काळोख, धुंवोर, उज्याजाळ, तरेकतरांचे आवाज, हो काळीज कातरपी हुयेली आनी तांतुल्यान हांव मार्ग कसो काडू ? हे तरसादिचो किंते उपेग ? दुक्ट-बुद्धीक हे तरणादीन हांवे बुद्ध शिक्यली. पूण आतां मात ताचो कांयच उपेग जांवचीना. तरी हातांत घेवंकच जाय अशें तें शस्त्र म्हळचार सगळधांत सोबीत सुंदर प्रार्थना. देवा, तूत्र म्हजी लज राख. अशें म्हणून तो फुडे वतालो. उज्याच्या जाछां-हुलोप ताका आतां लेगीत सोंसनासलो.

काळीज कातरपी आनी भेशावपी हुयेली आयकूक येत राविल्यो. सत्यवान सामको भियेवन गेल्लो. तो बरोच वेळ फुडे वतहूव तांचे कोणाचे तरी आवाज आयकले. कोण येताले काय ताचेकडेन ! ते चोर आशिल्ले. ते ताचे म्हळ्यांत येताले. तांकां पळोवन सत्यवानाक परते वचचे अशें लेगीत दिसले. पूण आतां किंते उपेग ? तो बरोच फुडे आशिल्लो. आनी तांचा कितलोसोच धोर आशिल्लो. एके तरेचो विश्वास आशिल्लो. ते खातीरच तो फुडे नेटान वतालो. चोर तर सामके लागीं पावत आयिल्ले. ते ताचे म्हळ्यांत पावता थंय आसा सत्यवान मोटचान आहुलो. ‘देवा, तुज्याच व्हडल्या बळाचेर हांव फुडे वता’ आनी अजाप म्हळचार चोर फुडे आयलेच ना.

–४९–



जाग प्रकाशनानि उजवाडायलीं पुस्तकां

कथा, नवलिका, नवलकथा

१ प्रसादफूल	: सं. अ. ना. म्हांबरो	रु. ५-००
२ तुळशी	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००
३ सूड	: दामोदर मावजो	रु. ५-००
४ बांबर	: पुंडलीक नायक	रु. ५-००
५ काशीनाथ	: चंद्रकांत केणी	रु. ८-००
६ अच्छेव	: पुंडलीक नायक	रु. २०-००
७ कार्मेलीन	: दामोदर मावजो	रु. २८-००

नाटकां

८ संशयकल्लोळ	: बा. भ. बोरकार	रु. ७-००
९ सालोमे	: पांडुरंग भांगी	रु. ५-००
१० लालाबाला	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००
११ खण खण मातो	: पुंडलीक नायक	रु. ७-००
१२ यात्रीक	: शांतराम हेदो	रु. ५-००
१३ सुरींग	: पुंडलीक नायक	रु. ८-००

एक आंकी

१४ मुक्ती	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००
१५ स्मगलर	: मनोहरराय सरदेसाय	रु. ५-००
१६ तीन एके तीन	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००

मोंबडी

१७ हिमालयांत	: रवीन्द्र केळेकार	रु. १०-००
--------------	--------------------	-----------

निवंध

१८ उजवाडाचे सूर	: रवीन्द्र केळेकार	रु. १०-००
१९ गोयची अस्मितया	: अ. न. म्हांबरो	रु. १०-००

कविता

२० वास्कोयन	: प्रकाश पाडगांवकार	रु. ५-०००
२१ सांवार	: नागेश करमली	रु. ५-००
२२ पिसोळी	: मनोहरराय सरदेसाय	रु. १०-००
२३ बनवड	: गजानन रायकार	रु. १०-००
२४ सोँश्याचे कान	: चा. फा. दकोदत्त	रु. २५-००

चुरग्या साहित्य

२५ राजाराणी	: रवीन्द्र केळेकार	रु. २-००
२६ भांगराची कुराड	: मनोहरराय सरदेसाय	रु. २-००
२७ वामण आनी अभिसार	: बा. भ. बोरकार	रु. २-००
२८ पापडां-कवळ्यो	: लक्ष्मणराव सरदेसाय	रु. २-००
२९ रामग्याली वाबाभोवडी	: लक्ष्मणराव सरदेसाय	रु. २-००
३० गांठले	: विजयाबाय सरमळकार	रु. ३-००
३१ मदलो पूत	: शांतराम हेदो	रु. ३-००
३२ कुंडेकुस्कूर	: शाम वेरेंकार	रु. ३-००
३३ वसवसो पेहोम	: गोदूबाय केळेकार	रु. ८-००
३४ मनू	: पुंडलीक नायक	रु. १५-००

तरेकवार विशय साहित्य

३५ पंगंबर (तत्वज्ञान)	: बा. भ. बोरकार	रु. ५-००
३६ वासवदत्ता (गीतनाट्य)	: बा. भ. बोरकार	रु. ५-०
३७ सांगाती	: रवीन्द्र केळेकार	रु. १०-००
३८ भजगोविंदम्-एक	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००
मनन		
३९ ब्रह्मांडांतलें तांडव	: रवीन्द्र केळेकार	रु. १६-००
४० कथाशिल्प (समिक्षा)	: लक्ष्मणराव सरदेसाय	रु. ८-००
४१ आबे फारीय (जीण)	: पांडुरंग वडे	रु. १४-००
४२ महाभारत : दोन खंडांत	: रवीन्द्र केळेकार	रु. २५०-००

फुडली उजवाडाबपां

४३ चित्तरंगी	: दामोदर मावजो
४४ तरंगां	: महाबळेश्वर सैल
४५ कण्ठमणी	: बा. भ. बोरकार
४६ भूयचार्फी	: शीला कोळमकार

घरा घरांत देवारो आसता तशी कोंकणी पुस्तकांची एक कोठीय आमूक जाय.